

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

БУРЯК
Петро Юрійович

УДК 339.012.82:334.722

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ
ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ
У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦТВА**

Спеціальність: 08.06.01 – Економіка, організація
і управління підприємствами

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

ЛЬВІВ - 2003

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Інституті регіональних досліджень НАН України.

Науковий консультант: академік НАН України,
доктор економічних наук, професор
Долішній Мар'ян Іванович,
Інститут регіональних досліджень НАН України, директор

Офіційні опоненти: академік НАН України,
доктор економічних наук, професор
Чухно Анатолій Андрійович,
Київський національний університет ім. Тараса Шевченка
академік НАН України,
доктор економічних наук, професор
Амоша Олександр Іванович,
Інститут економіки промисловості НАН України, директор
доктор економічних наук, професор
Кузьмін Олег Євгенович,
Національний університет “Львівська політехніка”,
директор Інституту економіки і менеджменту

Провідна установа: Інститут економічного прогнозування НАН України, відділ
інституційних змін та розвитку форм господарювання

Захист дисертації відбудеться 5 грудня 2003 року в 11 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.154.01 по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук в Інституті регіональних досліджень НАН України за адресою: 79026, м. Львів, вул. Козельницька, 4.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту регіональних досліджень НАН України за адресою: 79026, м. Львів, вул. Козельницька, 4.

Автореферат розісланий 4 листопада 2003 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук

Жовтанецький В.І.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Інтеграція України у світовий економічний простір на партнерських засадах входить до складу найважливіших завдань вітчизняної економіки XXI століття. Однак в процесі її реалізації виникає ціла низка проблемних теоретико-методологічних і прикладних аспектів, розв'язання яких потребує поглиблених досліджень. Зокрема, проблемними на теперішній час залишаються питання, пов'язані з вибором стратегічних партнерів в реалізації інтеграційних процесів української економіки в світовий економічний простір; оцінкою адаптивності вітчизняних суб'єктів господарювання до вимог міжнародних стандартів, включаючи якість продукції, умови і оплату праці, витрати виробництва тощо.

Складність розв'язання проблем посилює невизначеність політичної ситуації на світовому рівні, динамічність змін в економічних інтересах найбільш потужних держав світу та їх об'єднань міжнародного рівня, які в сучасних умовах є основними глобалізаторами економічних процесів світового масштабу. Більш того, економічна стратегія країн-глобалізаторів спрямована в основному на задоволення власних економічних інтересів за рахунок менш розвинутих держав. Боротьба за перерозподіл світових природно-сировинних ресурсів, сферу впливу на світовий ринок у XXI столітті набуває не тільки особливої гостроти, але й нових форм прояву.

В такій ситуації Україні, як молодій незалежній державі, слід шукати свій шлях інтеграції у світову економічну спільноту, використовуючи при цьому досягнення світової науки і практики та враховуючи власні інтереси і можливості.

Слід зазначити, що за останнє десятиліття результати досліджень у сфері формування теоретико-методологічних засад інтеграції національних економік у світовий економічний простір в умовах наростання процесів глобалізації знайшли відображення в багатьох зарубіжних і вітчизняних публікаціях. Зокрема, різні теоретичні аспекти цієї проблеми висвітлювались в наукових працях таких відомих зарубіжних дослідників як І.Ансофф, Ю.Вінслав, С.Гальперін, Е.Доллан, Д.Ліндсей, К.Макконнелл, В.Мау, Ю.Ольсевич, В.Сенчагов, Д.Сорокін, Д.Стігліц, Й.Шумпетер і багатьох інших.

В Україні проблема інтеграції у світовий економічний простір виникла лише в процесі її ринкової трансформації і тісно пов'язується з питаннями становлення державності, проблемами розвитку національної економіки, вибором стратегії розвитку країни. Підходи до вибору напрямів і форм інтеграції носять не тільки економічний, а й соціальний та передусім політичний характер, оскільки визначають рівень національної безпеки держави.

Висвітленню проблемних питань стосовно розвитку процесів економічної інтеграції України в світовий економічний простір присвячені дослідження вітчизняних економістів – А.Алимова, О.Амоші, П.Беленького, О.Білоруса, В.Гейця, В.Голікова, М.Долішнього,

М.Єрмошенка, Б.Кваснюка, В.Клочка, М.Козоріз, О.Кузьміна, І.Лукінова, Ю.Макогона, М.Мальського, А.Мокія, С.Писаренко, С.Пирожкова, В.Сіденка, І.Тивончука, В.Точиліна, А.Філіпенка, М.Чумаченка, А.Чухна.

Разом з тим досі не вироблено єдиної загально визнаної політики щодо вибору раціональних форм інтеграції економіки України. В наукових і політичних колах ведуться інтенсивні дискусії та пошуки шляхів розв'язання проблемних питань, але вони в основному носять загальнотеоретичний характер.

Вважаємо, що процес входження України в ЄС, в інші престижні міжнародні угруповання і економічні центри може бути не тільки успішно реалізований, але й прискорений на засадах створення інтегрованих суб'єктів господарювання у сфері підприємницької діяльності. Адже потужний за кількісними параметрами підприємницький сектор економіки функціонує ще з надто низькою віддачею. Інтеграційні процеси у сфері підприємництва формуються стихійно і досить часто відірвані від економічних і політичних інтересів держави. В той час як в зарубіжній практиці саме інтегровані підприємницькі структури забезпечують ефективний розвиток економіки. При цьому держава як інституціональна база розвитку суспільства забезпечує організаційно - правову основу їх ефективного функціонування.

Для України, де процес формування інтегрованих підприємницьких структур перебуває на стадії становлення, необхідною і актуальною є розробка теоретико-методологічних основ їх створення та розвитку, оцінки потенціалу та реального внеску в справу стабілізації економічного зростання і забезпечення конкурентоспроможності української економіки в світовому масштабі.

Поглибленого дослідження вимагають:

- теоретико-методологічні основи вибору найбільш доцільних форм організації інтегрованих підприємницьких структур (ІПС);
- основи правового забезпечення механізмів інтеграції у сфері підприємництва, здійснення виробничо-господарської діяльності ІПС та контролю за їх діяльністю, виходячи із спільності інтересів підприємців і держави;
- фінансово-кредитні механізми реалізації інтеграційних процесів у сфері підприємництва;
- мотиваційні механізми, що спонукають підприємців до входження і інтегровані угруповання, та переваги інтеграції у порівнянні з відособленням суб'єктів господарювання в процесі здійснення підприємницької діяльності тощо.

Недостатня розробленість таких питань у вітчизняній економіці і разом з тим їх актуальність в розв'язанні проблем інтеграції України в світовий економічний простір обумовили вибір теми та напрями дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обраний напрям дисертаційного дослідження пов'язаний із науковими темами, які виконувалися у Львівському державному фінансово-економічному інституті: “Дослідження методів фінансової підтримки підприємництва в умовах ринкової трансформації економіки України”, № державної реєстрації 0100U003503, “Моделювання податково-бюджетної політики держави” (договір з Департаментом по бюджету Мінфіну України №03-01 від 9 лютого 2001 р.), в Інституті регіональних досліджень НАН України: “Принципи формування і реалізації фінансової політики приватизованих підприємств”, № державної реєстрації 0102U000427.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є теоретико-методологічне обґрунтування розвитку процесів інтеграції у сфері підприємницької діяльності та розробка організаційно-правових і економічних механізмів їх реалізації в Україні.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність розв'язання наступних завдань:

- дослідження етапів розвитку, форм і методів впливу процесів глобалізації та міжнародної інтеграції на національну економіку України;
- обґрунтування концептуальних основ формування інтегрованих структур у сфері підприємництва з позицій реалізації державної політики інтеграції України в світовий економічний простір;
- розробка методології і методики дослідження процесів інтеграції у сфері підприємництва;
- розробка технології організаційного проектування інтегрованих підприємницьких структур на базі кластерного моделювання;
- аналіз і систематизація зарубіжного досвіду організації інтегрованих підприємницьких структур та його оцінка з позицій можливості використання у вітчизняній економіці;
- аналіз розвитку та ефективності функціонування інтегрованих підприємницьких структур в Україні;
- розробка фінансово-кредитних механізмів забезпечення ефективного функціонування інтегрованих структур у сфері вітчизняного підприємництва;
- розробка методичних підходів до оцінки ефективності функціонування інтегрованих підприємницьких структур на різних етапах їх створення, проектування і функціонування;
- обґрунтування методичних підходів до вибору раціональних форм інтеграції підприємницької діяльності у сфері малого та середнього бізнесу;
- обґрунтування напрямів вдосконалення правового забезпечення діяльності інтегрованих підприємницьких структур та розробка механізмів державного регулювання і контролю за їх діяльністю.

Об'єктом дослідження є процеси економічної інтеграції, форми і механізми їх прояву в сфері підприємницької діяльності.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні аспекти розвитку інтеграційних процесів у сфері підприємництва під впливом економічної глобалізації та міжнародної інтеграції.

Методи дослідження. Методологія дослідження побудована на базі використаних сучасних економічних теорій в галузі управління економічними системами, які враховують об'єктивність змін, що відбуваються під впливом процесів глобалізації і міжнародної інтеграції. В роботі використані публікації вітчизняних і зарубіжних вчених, в яких висвітлювалися проблеми розвитку підприємництва, статистична та звітна інформація, що характеризує результати функціонування підприємницьких структур, чинне законодавство України, яке регламентує підприємницьку діяльність, аналітичні розрахунки автора.

В процесі роботи автором використані такі методи та інструменти економічних досліджень:

- системний підхід – у визначенні взаємозв'язків і взаємовпливу процесів глобалізації і міжнародної інтеграції на форми організації підприємницької діяльності і національну економіку в цілому;
- ретроспективний аналіз – при визначенні закономірностей розвитку підприємництва в Україні на різних етапах формування ринкових відносин;
- кластерне моделювання – при обґрунтуванні основних форм інтеграції суб'єктів підприємницької діяльності, їх класифікації за ступенем інтегрованості виробничо-господарських та управлінських функцій;
- економіко-математичне моделювання – при проектуванні та побудові раціональних грошових потоків інтегрованих підприємницьких структур;
- аналогій – при здійсненні порівняльного аналізу принципів побудови та функціонування інтегрованих підприємницьких структур в Україні і зарубіжних країнах;
- експрес-методи – при економічному обґрунтуванні проектів інтеграції у сфері малого бізнесу;
- прогнозування – при визначенні потенційної результативності розвитку і функціонування підприємницьких структур та їх впливу на реалізацію стратегічної мети – інтеграції України в світовий економічний простір.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації вперше обґрунтована можливість прискорення темпів входження України в світовий економічний простір на засадах створення інтегрованих суб'єктів підприємницької діяльності та посилення їх впливу на забезпечення адаптованості вітчизняної економіки до міжнародних вимог.

Основні положення дисертації, що містять наукову новизну і виносяться на захист, полягають у наступному:

1. Розроблено концептуальні засади прискорення темпів входження України в світовий економічний простір на основі реалізації інтеграційних процесів у сфері підприємницької діяльності, що поглиблює теоретико-методологічні положення в галузі управління економічним та соціальним розвитком держави в умовах посилення глобалізаційних процесів.

2. Розроблена класифікація підприємницьких структур за ступенем інтегрованості їх виробничо-господарських і управлінських функцій та в залежності від територіальних і галузевих особливостей їх діяльності, на базі якої розроблені обґрунтування щодо вибору найбільш доцільних форм інтеграції підприємницьких структур в різних сферах економіки.

3. На базі кластерного моделювання сформульовані нові підходи до управління процесами проектування інтегрованих підприємницьких структур, які дають можливість передбачити, а відтак, і знизити ризикованість їх діяльності вже на перших етапах створення.

4. Використано критеріальний підхід до визначення доцільності об'єднання різних суб'єктів підприємницької діяльності у спільну інтегровану структуру з виділенням спонукальних і обмежувальних чинників. Зокрема, в якості спонукальних розглядаються: наявність спільних проблем, розв'язання яких перевищує можливості кожного окремого потенційного учасника; наявність економічних переваг інтеграції, включаючи зниження витрат на виробництво продукції, послуг, доступ до прогресивних технологій і міжнародних ринків; реальні можливості опанування кращих досягнень світової науки і практики в сфері управління персоналом, капіталом. До обмежувальних чинників віднесені: можливість втрати економічної самостійності окремими суб'єктами господарювання, посилення залежності від інтересів інтегрованої структури, необхідність додаткових витрат на етапі створення інтегрованої структури тощо.

5. На основі визначених критеріїв доцільності створення інтегрованих підприємницьких структур удосконалена технологія побудови фінансово-кредитних механізмів. Зокрема, представлені: методи визначення раціональних грошових потоків та механізми управління ними; форми забезпечення фінансової самодостатності інтегрованих підприємницьких структур та їх структурних підрозділів. Розроблені нові фінансово-кредитні механізми створення ПС: затратно-розподільчий, кредитно-інтеграційний та податкозберігаючий.

6. Суттєво доповнені існуючі методичні підходи до оцінки ефективності процесів інтеграції в сфері підприємницької діяльності на основі врахування ефектів синергії та прогнозування потенційної результативності функціонування інтегрованих підприємницьких структур.

7. Обґрунтовано напрями удосконалення регуляторної політики України, уточнено її цілі, пріоритети і принципи, що сприятимуть створенню і матимуть практичне втілення в процесі функціонування і розвитку інтегрованих підприємницьких структур, маючи на меті узгодження інтересів і забезпечення реального партнерства у взаємостосунках держави і представників бізнесу.

8. З нових позицій представлені та обгрунтовані механізми взаємодії ПС з Антимонопольним комітетом України, що спрямовані на упередження можливих негативних явищ прояву недобросовісної конкуренції на фінансових та товарних ринках з появою на них нових інтегрованих структур. Розроблені пропозиції з налагодження різносторонніх контактів антимонопольних органів з підприємцями з питань надання необхідної інформації на запит АМК, проведення вибіркового контролю діяльності та об'єктивних розслідувань у випадках здійснення монополістичної діяльності підприємницькими структурами, діючими на засадах інтеграції.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці методологічних та методичних підходів до проектування і реалізації механізмів функціонування інтегрованих підприємницьких структур в Україні, включаючи:

- технологію організаційного проектування інтегрованих підприємницьких структур на базі кластерного моделювання;
- фінансово-кредитні механізми забезпечення ефективного функціонування інтегрованих структур у сфері вітчизняного підприємництва;
- методику оцінки ефективності функціонування інтегрованих підприємницьких структур на різних етапах їх створення, проектування і функціонування;
- обгрунтування вибору раціональних форм інтеграції підприємницької діяльності у сфері малого та середнього бізнесу.

Результати дослідження знайшли застосування при формуванні рекомендацій ІУ-ої міжнародної наукової конференції “Проблеми економічної інтеграції України в Європейський Союз: інвестиційні аспекти”, проведеної ТАНГ (Україна) та Університетом ім. Й.В.Гете у Франкфурті на Майні (ФРН) у Форосі 13-15 вересня 1999 р., міжнародної науково-практичної конференції “Фінансові механізми активізації підприємництва в Україні”, проведеної НДФІ (м.Київ, Україна), ЛДФЕІ (м.Львів, Україна) і державною вищою економічною школою (м.Ярослав, Польща), Всеукраїнської науково-практичної конференції “Економічна безпека України: стан, проблеми, перспективи” (Львів, Львівський інститут внутрішніх справ при Національній академії ВСУ, 2003).

Матеріали дисертаційного дослідження використані Міністерством фінансів України (довідка №07200-25/437 від 30.10.03), Міністерством економіки та з питань європейської інтеграції України (лист №22-33/455 від 15.10.03), Державним комітетом України з питань розвитку підприємництва (довідка №6052 від 22.10.03), Державною податковою адміністрацією України (довідка №11-1018 від 22.10.03), Львівським обласним територіальним відділенням Антимонопольного комітету України (довідка №13/07-1932 від 20.10.03).

Результати дослідження впроваджені також у навчальний процес у ВНЗ Міністерства фінансів України (державних фінансово-економічних інститутах в містах Одесі, Чернівці, Львові, Дніпропетровську) при викладанні курсів “Економіка підприємств”, “Економіка праці”, “Економічний аналіз”, “Податкова система”, “Маркетинг”, “Корпоративні фінанси”, “Фінанси підприємств”, “Фінансова діяльність суб’єктів господарювання”, “Фінансовий менеджмент” (довідка Управління кадрів на навчальних закладах Міністерства фінансів України №07200-25/437/1 від 30.10.03).

Особистий внесок здобувача. Наукові результати, які викладені в дисертації і виносяться на захист, отримані автором особисто. Переважна більшість публікацій – авторські. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використані лише ті ідеї та положення, які є результатом особистої праці здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації пройшли апробацію на наукових і науково-практичних конференціях: міжнародних – “Проблеми економічної інтеграції України в ЄС: мікроекономічний аспект” (Тернопіль, 1997); “Проблеми економічної інтеграції України в ЄС: регіональні та соціально-економічні аспекти” (Тернопіль, 1998); “Проблеми економічної інтеграції України в ЄС: інвестиційні аспекти” (Тернопіль, 1999); “Становлення фінансової системи України та проблеми її стабілізації” (Львів, 1999); “Особливості соціально-економічного розвитку Львівського та Підкарпатського транскордонних регіонів” (Ярослав, 2001); “Транскордонна співпраця в умовах трансформації економіки” (Ярослав, 2002); “Власински сустрети –98” (Белград, 1998); “Vlasina Encounters – 2000” – The Future of Rural Regions (Белград, 2000); “Проблеми економічної інтеграції України в ЄС: європейські студії” (Тернопіль, 2000); “Фінансові механізми активізації підприємництва в Україні” (Львів, 2001); “Проблеми та перспективи розвитку фінансів місцевого самоврядування в Україні” (Дніпропетровськ, 2002); “Фінансово-кредитне регулювання ділової активності господарюючих суб’єктів (Львів, 2002); “Проблеми фінансово-економічного розвитку підприємництва та малого бізнесу в Україні (регіональний аспект)” (Чернівці, 2003); “Стан та проблеми трансформації фінансів та економіки регіонів у перехідний період” (Хмельницький, 2003); всеукраїнських – “Проблеми та шляхи розвитку податкової системи України” (Ірпінь, 1998); “Сучасні проблеми реформування економіки” (Київ, 1998); “Проблеми і перспективи розвитку фінансової політики в Україні в умовах ринкової економіки” (Чернівці, 1999); “Реформа міжбюджетних відносин і проблеми розвитку податкової системи України” (Ірпінь, 1999); “Проблеми активізації регіональної інвестиційної політики в сучасних умовах” (Дніпропетровськ, 2000); “Бюджетно-податкова політика в Україні (проблеми та перспективи розвитку)” (Ірпінь, 2002); “Економічна безпека України: стан, проблеми, перспективи” (Львів, 2003).

Публікації. За результатами досліджень опубліковано 67 наукових праць, у тому числі 2 монографії, 8 навчальних посібників і 39 статей у наукових фахових виданнях, загальним обсягом 203,8 д.а., з них: 96,1 д.а. належать особисто авторів.

Обсяг і структура дисертації. Робота складається із вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і 3-х додатків. Дисертація викладена на 472 сторінках комп'ютерного тексту, містить 43 таблиці, 36 рисунків. Наведений список використаних джерел містить 278 назв.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність дисертаційного дослідження, визначено мету, завдання, наукову новизну, практичне значення отриманих результатів та форми їх апробації.

У **першому розділі “Теоретичне обґрунтування розвитку інтеграційних процесів у підприємницькій діяльності в Україні”** на основі системного аналізу кардинальних змін, що відбулись в світовій економіці другої половини XX – початку XXI століть, виділені основні структуроутворюючі чинники, які впливають на розвиток національної економіки кожної держави, формуючи вимоги до спільного цивілізованого співіснування всіх держав світу. До таких чинників в роботі віднесені процеси і форми: глобалізації, міжнародної інтеграції та регіоналізації. Однак, їх вплив на розвиток економіки різних держав світу на теперішній час є не лише неоднозначним, а й суперечливим, що призводить до полярності й суб'єктивності оцінок цих процесів, а також свідчить про недостатність теоретичних досліджень щодо визначення сутності, об'єктивності та перспектив їх розвитку. Найбільш гостро стоїть питання розробки теоретичних положень управління такими процесами як глобалізація, міжнародна інтеграція, регіоналізація.

В роботі на основі аналітичного огляду відомих точок зору щодо сутності процесів глобалізації, міжнародної інтеграції, систематизації наслідків їх прояву в різних країнах обґрунтовано авторську позицію стосовно перспектив розвитку національної економіки України. Відзначаючи об'єктивність розвитку процесів глобалізації і міжнародної інтеграції та можливість посилення їх впливу на розвиток національної економіки України, автор виділяє актуалізацію проблем, пов'язаних із необхідністю забезпечення національної безпеки держави при посиленні міжнародних зв'язків.

Проведений аналіз проблем розвитку національної економіки ґрунтувався на моніторингу загроз економічній безпеці за допомогою індикаторів, недотримання порогових значень яких перешкоджає нормальному розвитку економіки та соціальної сфери і призводить до формування негативних тенденцій у суспільному виробництві і споживанні. Такі індикатори виступають орієнтирами розвитку, що визначають межі негативних процесів і подають сигнали про пониження загального рівня національної економічної безпеки. За результатами аналізу з обраних 64

індикаторів у 2001 р. відповідали міжнародним вимогам 24, що складає 37,5% і свідчить про наявність серйозних проблем в економічному поступі незалежної України в напрямку до інтеграції у світове господарство.

Таким чином, на думку автора, найбільшу небезпеку для національної економіки України створюють внутрішні загрози, які, за умови їх подальшого збереження, роблять країну ще більш вразливою перед зовнішніми загрозами. Це пояснюється наступним:

- по-перше, внутрішні загрози економічному і особливо фінансовому стану держави заважають їй підтримувати свій статус на світовій політичній арені;
- по-друге, економічна слабкість держави перетворює її в заручницю міжнародних фінансових організацій, оскільки бюджетні ресурси країни не дозволяють їй ефективно функціонувати та виконувати соціальні зобов'язання;
- по-третє, нездатність вітчизняних товаровиробників задовольняти внутрішній попит веде до посилення залежності економіки від імпорту та кон'юнктури зовнішнього ринку;
- по-четверте, держава позбавляється можливості проводити активну зовнішню політику, захищати інтереси вітчизняних товаровиробників, сприяти експорту конкурентоспроможної продукції, захоплювати нові товарні ринки, впливати на політику міжнародних фінансових організацій.

Тому, перелік тих чи інших індикаторів повинен знайти своє нормативно-правове закріплення та статистичне відображення в Україні з тим, щоб ним міг скористатися Уряд як при розробці програм соціально-економічного розвитку країни, так і для здійснення необхідних заходів щодо відповідного державного регулювання в окремих секторах економіки.

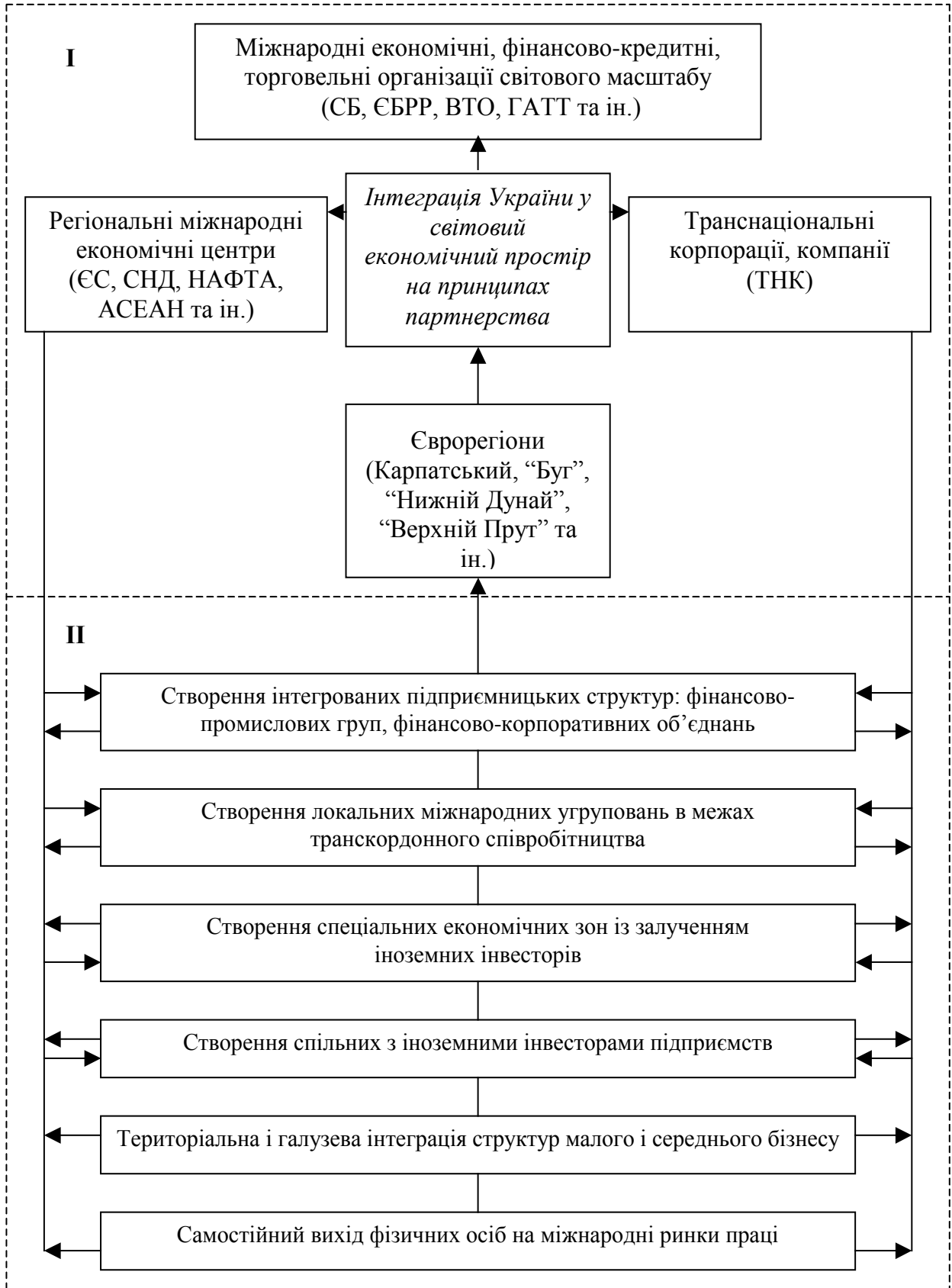
Інтеграцію України в ЄС пропонується розглядати з позицій довгострокової перспективи з врахуванням наявності суттєвих суперечностей в інтересах країн-членів ЄС стосовно ролі і місця української економіки, подолання яких може затягнутися на невизначений період. Більш того, і в Україні мають місце неоднозначні оцінки таких процесів, що значно ускладнює розв'язання проблеми. Одним з напрямів реалізації стратегії входження України у світовий економічний простір на засадах партнерства в роботі запропонована нова концепція, яка базується на посиленні інтеграційних процесів на рівні суб'єктів господарювання і, в першу чергу, в сфері підприємницької діяльності. Саме у створенні інтегрованих підприємницьких структур, що використовуватимуть прогресивні інноваційні технології та сучасний менеджмент, автор вбачає можливість забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції та послуг на внутрішніх і міжнародних ринках. Інтеграційні процеси на рівні суб'єктів господарювання мають розвиватися в напрямках подолання основних перешкод входження України в економічну міжнародну спільноту і забезпечувати при цьому стратегію сталого ефективного її розвитку. З цих позицій на базі системного підходу в роботі

теоретично обґрунтовані основні форми прояву інтеграційних процесів на рівні національної економіки, регіонів та суб'єктів господарювання, визначено спільність їх мети і завдань у розв'язанні глобальної для України проблеми – входження в світовий економічний простір в якості рівноправного партнера.

Інтеграційні процеси на національному рівні в сфері підприємництва можуть проявлятися у формах створення фінансово-промислових груп, фінансово-корпоративних об'єднань, територіальних і галузевих інтегрованих структур малого і середнього бізнесу, локальних міжнародних угруповань в межах транскордонного співробітництва, євро регіонів, спеціальних економічних зон із залученням іноземних інвесторів, спільних с іноземними інвесторами підприємств тощо. Загальна схема прояву основних інтеграційних процесів у сфері підприємництва представлена на рис.1. Кожен із зазначених суб'єктів господарювання має можливість прямого виходу на міжнародні ринки, контакти з міжнародними економічними, фінансово-кредитними центрами, транснаціональними компаніями, але при цьому повинен дотримуватися чинного законодавства України й відповідати встановленим в державі вимогам щодо здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

Самостійний вихід суб'єктів підприємницької діяльності на міжнародні ринки може значно прискорити процеси інтеграції економіки України в престижні міжнародні об'єднання, економічні центри, однак при цьому ускладнюються функції держави в забезпеченні конкурентоспроможності національної економіки, національної безпеки та сталого їх розвитку.

В роботі обґрунтовані концептуальні підходи до визначення конкурентоспроможності національної економіки, її регіонів та суб'єктів господарювання як основного критерію у розробці інтеграційної стратегії України, висвітлені конкурентні переваги України як держави та її основних суб'єктів господарювання в реалізації інтеграційних процесів на кожному з виділених етапів і рівнів управління ними.

**Рис. 1. Форми прояву інтеграційних процесів в Україні:
I – на міжнародному рівні; II – на національному рівні**

На основі аналізу процесів і форм інтеграції у сфері підприємницької діяльності обґрунтовані інтеграційні стратегії та механізми їх реалізації у вітчизняній економіці. Перевага надана розробці активних інтеграційних стратегій з орієнтацією на інноваційний шлях розвитку. В окремий блок виділені питання, пов'язані з необхідністю реорганізації підприємницьких структур, викликані змінами макро- і мікроекономічного характеру. Автор розглядає такі процеси як трансформаційні і ув'язує їх з розробкою інтеграційних стратегій. Основний склад зовнішніх і внутрішніх чинників, що викликають трансформаційні процеси за формами їх прояву представлені в табл. 1.

Таблиця 1. Основний склад зовнішніх і внутрішніх чинників, що спонукають до трансформаційних процесів

Форми прояву	Зовнішні чинники трансформації	Внутрішні чинники трансформації
Організаційні	- криза в галузі - зміни на ринках збуту - прийняття нового законодавства - поява нових форм бізнесу	Стратегічні зміни в напрямках: - інтеграції; - диверсифікації; - спеціалізації; - управління
Економічні	Зміни цін на продукцію, сировину, технології, робочу силу, інформацію тощо	- зміна структури власності; - збитковість підприємства тощо
Технічні	Зміни технології виробництва у галузі або в конкурентів	- зміна технологічного типу підприємств; - перехід на інноваційний напрям розвитку
Соціальні	Зміни у підприємницькому середовищі	- зміни керівництва; - удосконалення управління соціальним розвитком колективу;
Інформаційні	Створення нових інформаційних технологій	Зміни в системі інформаційного забезпечення

Відповідно до виділених форм прояву розглянуті варіанти трансформації підприємницьких структур та стратегії їх розвитку.

У другому розділі “Методологічні та організаційно-правові засади створення інтегрованих підприємницьких структур” запропоновані технології проектування процесів галузевої та територіальної інтеграції підприємницької діяльності на базі кластерного моделювання, висвітлені принципи побудови різних інтегрованих структур, особливості їх формування у вітчизняній економіці.

Розглядаючи кластери як теоретичну модель галузево-територіального об’єднання підприємств, автор розробляє різні форми побудови інтегрованих підприємницьких структур. На основі дослідження і систематизації зарубіжної практики з питань використання кластерних моделей в різних галузях економіки запропоновані принципи побудови інтегрованих підприємницьких структур в Україні. Доцільність реалізації інтеграційних процесів у сфері підприємницької діяльності обґрунтована з позицій необхідності забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції та послуг на внутрішніх і міжнародних ринках, розширення інвестиційних можливостей в забезпеченні фінансових потреб членів кластерних угруповань, здешевлення обслуговування виробничих процесів і просування продуктів (послуг) до кінцевих споживачів. Особливу увагу автор приділяє висвітленню можливостей реалізації кластерних моделей у сфері науково-технічної інтеграції підприємницьких структур, вважаючи підприємництво основним суб’єктом ефективної реалізації державної моделі інноваційного розвитку національної економіки. Запропонована в дисертації класифікація кластерних моделей, основними ознаками якої виділені територіальний розподіл праці, галузева залежність, структурна основа, характер діяльності, кількість членів кластерного об’єднання, форми взаємодії між економічними суб’єктами (табл.2), покладена в основу досліджень, присвячених визначенню особливостей та найбільш раціональних сфер їх використання в підприємстві.

Основна увага приділена висвітленню проблем формування інтегрованих корпоративних структур (ІКС), серед яких - фінансово-промислові групи (ФПГ) як різновид кластерів. Мотиваційними чинниками, що сприятимуть розвиткові ФПГ в Україні, автор вважає наступні:

Забезпечення керованості економічними процесами у великих корпораціях на базі створення внутрішнього фінансово-кредитного і промислового осередку, їх інноваційний розвиток на принципах самофінансування, а відтак забезпечення стабільного фінансового стану.

Створення нової системи самофінансування та зниження ризикованості й залежності від змін в ринковій економіці.

Забезпечення конкурентоспроможності продукції та послуг і необхідної потужності у забезпеченні стабільного становища на ринках збуту.

4. Можливість використання сучасних досягнень у сфері менеджменту, маркетингу та забезпечення на цій основі високої ефективності господарювання.

На базі кластерної моделі в роботі запропоновані різні форми організації ФПГ у підприємницькому середовищі. Одним із різновидів ФПГ є створення транснаціональних компаній і

корпорацій (ТНК). В роботі такі структури досліджувалися з позицій процесів інтеграції, які відбуваються у підприємницькому середовищі і виходять за межі однієї держави. Дослідження показали, що така форма інтеграції є досить поширеною в розвинутих державах світу і перш за все в США. На теперішній час у світовій системі господарювання налічується понад 40 тис. ТНК, які контролюють діяльність близько 250 тис. дочірніх компаній та відділень, які знаходяться за межами держави, де розташовані штаб-квартири таких структур. Через ТНК здійснюються процеси глобалізації та міжнародної інтеграції міждержавного рівня. Тому незалежно від того, як розвиваються процеси інтеграції України в світовий економічний простір з позицій узгодження інтересів на урядовому рівні, вони реально відбуваються у підприємницькому середовищі шляхом поглинання вітчизняних підприємств іноземними ТНК. В цій ситуації загострюється потреба не тільки в усвідомленому управлінні такими процесами з позицій інтересів держави, але й у створенні потужних вітчизняних інтегрованих структур, які б за основними параметрами функціонування відповідали кращим зарубіжним ТНК.

Таблиця 2. Класифікація кластерів та особливості їх видів

Класифікаційна ознака	Види кластерів	Особливості окремих видів
Територіальний поділ праці	Регіональні	Створені в межах одного регіону, орієнтовані на певну географічну концентрацію взаємопов'язаних галузей
	Національні (міжрегіональні)	Об'єднують підприємства, організації, установи, розташовані у різних регіонах однієї країни, орієнтовані на зовнішній ринок
	Міжнародні	Не обмежені однією країною, створені на основі використанні дешевої робочої сили і природних ресурсів країн, що розвиваються, а також імпорту технологій з розвинутих країн
Галузева залежність членів кластера	Міжгалузеві	Включають підприємства різних галузей
	Галузеві	Всі члени кластера належать до однієї галузі
Структурна основа	Створені на базі малих та середніх підприємств	Дають змогу малим підприємствам поєднувати переваги дрібносерійного виробництва з можливістю захоплення свого сегменту ринку

	Створені навколо великих підприємств	Ядро кластера – великі компанії, навколо яких групуються малі фірми. Поєднання переваг великих підприємств на світовому ринку та переваг мобільності малих підприємств
Характер діяльності	Виробничі	Створені на базі промислових підприємств
	Науково-технічні	Ядром кластеру є науково-дослідні установи, університети тощо
	Змішані	Тісні відносини промислових підприємств з науково-дослідними організаціями
Кількість членів кластера	З великою кількістю членів	більше 20 членів
	З невеликою кількістю членів	до 20 членів
Форми взаємодії між членами кластеру	З регламентованими відносинами між членами	Структурована співпраця і конкуренція
	З несистемними відносинами між членами	Вільні, партнерські відносини, притаманні кластерам в країнах, що розвиваються

Як напрям реалізації проблемних для України питань, пов'язаних з прискоренням процесів інтеграції у підприємницькому середовищі, в дисертації запропоновано формування стратегічних альянсів (табл.3).

Таблиця 3. Основні види стратегічних альянсів

Класифікаційна ознака	Види стратегічних альянсів	Особливості
<i>За приналежністю до країни</i>	національні	
	міжнародні	
<i>За галузями, до яких відносяться учасники</i>	спеціалізовані в одній галузі	враховується також стадія життєвого циклу галузі (швидке зростання, зрілість, стагнація)
	міжгалузеві	
<i>За ознакою власності</i>	без створення форм загальної власності	контракти з розподілом ризику і доходу
		контракти без розподілу ризику і доходу

	з участю в капіталі	взаємний обмін акціями, спільні підприємства
<i>За сферою загальних інтересів</i>	технологічні	проведення НДДКР, передача технологій, інновації
	переважно ринкові	маркетингові, захист сегменту ринку, доступ до дешевих ресурсів
<i>За механізмом діяльності</i>	формальні контракти	в залежності від характеру зв'язків
	неформальні зв'язки	
	двосторонні	в залежності від характеру стосунків
	багатосторонні	

Створення стратегічних альянсів міжнародного і внутрішньодержавного рівня дають можливість гнучко пристосуватися до змін у ринковому середовищі, розподіляючи ризик між партнерами, обходячи обмеження анти монопольного законодавства різних держав тощо. Для умов України створення стратегічних альянсів є найбільш перспективним в інноваційній сфері.

За формою інтеграції стратегічні альянси належать до горизонтальних кластерних моделей. В роботі обґрунтовані найбільш раціональні сфери використання кожної інтегрованої підприємницької структури.

У третьому розділі **“Фінансово-кредитні механізми забезпечення інтеграційних процесів у підприємстві”** висвітлені: результати досліджень в напрямках динамічних змін руху фінансових потоків у сфері підприємництва, які відбулись під впливом глобалізації та міжнародної інтеграції; особливості формування фінансово-кредитних механізмів інтегрованих підприємницьких структур; принципи побудови раціональних грошових потоків в інтегрованих суб'єктах господарювання та методи забезпечення їх фінансової самодостатності.

Аналіз інвестиційних потоків в розвиток вітчизняного підприємництва з боку іноземних і вітчизняних інвесторів та динамічних змін руху фінансових потоків, що відбулись протягом 1992-2002 рр., висвітлив наявність чіткої залежності темпів зростання кількості підприємницьких структур та обсягів виробництва від їх інвестиційного забезпечення.

Підприємницька діяльність інвестується з боку іноземних інвесторів у формах прямих та портфельних інвестицій, приватних та державних позик, кредитів міжнародних фінансових організацій. За 1995-2002 рр. в економіку України було вкладено 4406,2 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій, що складає лише 10% від їх потреби. Автор наголошує, що розв'язання проблемних питань у сфері інвестиційного забезпечення потреб вітчизняного підприємницького сектору, слід шукати в напрямках мобілізації внутрішніх резервів, включаючи залучення у

господарський оборот заощаджень населення і доходів підприємств, підвищення ефективності використання амортизаційних відрахувань, залучення фінансових ресурсів комерційних банків, парабанківської системи, державних бюджетних і позабюджетних фондів. При цьому порівняльний аналіз величин інвестиційного потенціалу основних джерел внутрішніх фінансових ресурсів України у 2001 р. свідчить, що найбільший інвестиційний потенціал змогли накопичити домогосподарства України, адже за даними НБУ, чисті грошові доходи населення становили майже 54% ВВП, у той час як представлені аналогічним чином показники величини доходів зведеного бюджету України, фінансових результатів підприємств і організацій від звичайної діяльності до оподаткування та чистих активів комерційних банків України не перевищували 27% (рис.2).

Рис.2. Величина інвестиційного потенціалу основних джерел внутрішніх фінансових ресурсів України у 2001 р., % ВВП

Однак, не виключається і необхідність створення сприятливих умов для покращення інвестиційного клімату в країні та створення мотиваційних механізмів для активізації іноземних інвесторів. З цих позицій в роботі висвітлені концептуальні засади забезпечення перспектив розвитку фінансових інструментів на вітчизняних фінансових ринках, нових форм їх взаємодії та впливу на розвиток підприємницької діяльності.

Окремий блок досліджень присвячено визначенню позитивних і негативних факторів, дія яких викликана посиленням процесів фінансової глобалізації. Ефективність розвитку підприємництва в Україні в значній мірі залежатиме від тих змін, які в найближчій перспективі мають проявитись на міжнародних фінансових ринках. Відзначено, що вітчизняні фінансові ринки будуть формуватись під наростаючим впливом транснаціональних компаній. Саме ТНК будуть визначати вимоги до кредиторів, стимулювати інвесторів до вкладання капіталів в розвиток підприємництва. Під їх впливом будуть відбуватись процеси інтеграції міжнародних ринків капіталу, ліквідація бар'єрів для входження на національні ринки капіталу міжнародних кредиторів та позичальників, зниження трансакційних витрат, розвиток сучасних інформаційних технологій тощо. Посилення процесів глобалізації та міжнародної інтеграції в фінансовій сфері, які

відбуваються з випереджувальними темпами у порівнянні з реальним сектором економіки, вимагає розробки конкретних механізмів адаптації останніх до вимог міжнародних фінансових центрів. З цих позицій в дисертації обґрунтовані фінансово-кредитні механізми створення інтегрованих підприємницьких структур та форми їх взаємовідносин з глобальними фінансовими центрами, між собою та державою.

В роботі обґрунтовані напрями формування інтегрованих підприємницьких структур на базі використання організаційно-розподільчого, затратно-розподільчого, кредитно-інтеграційного та податкозберігаючого механізмів. Загальна схема утворення додаткового ефекту в інтегрованих підприємницьких структурах, побудованих на базі організаційно-розподільчого механізму представлена на рис.3.

Аналіз змін у податковому навантаженні підприємницьких структур в результаті їх об'єднання в інтегровані суб'єкти господарювання запропоновано здійснювати на основі розрахунку показників податкового навантаження на одиницю фінансових результатів та коефіцієнта еластичності податків (E_n), який визначається як:

$$E_n = \frac{\Delta H}{\Delta V}, \quad (1)$$

- де ΔH - збільшення (зменшення) податкових платежів, викликане змінами в процесі інтеграції суб'єктів господарювання, %;
- ΔV - збільшення (зменшення) величини фактора, що впливає на податок, викликане змінами в процесі інтеграції, %.

В основу вибору стратегічних напрямів інтеграції підприємницьких структур покладено принципи раціоналізації грошових потоків та фінансових ресурсів.

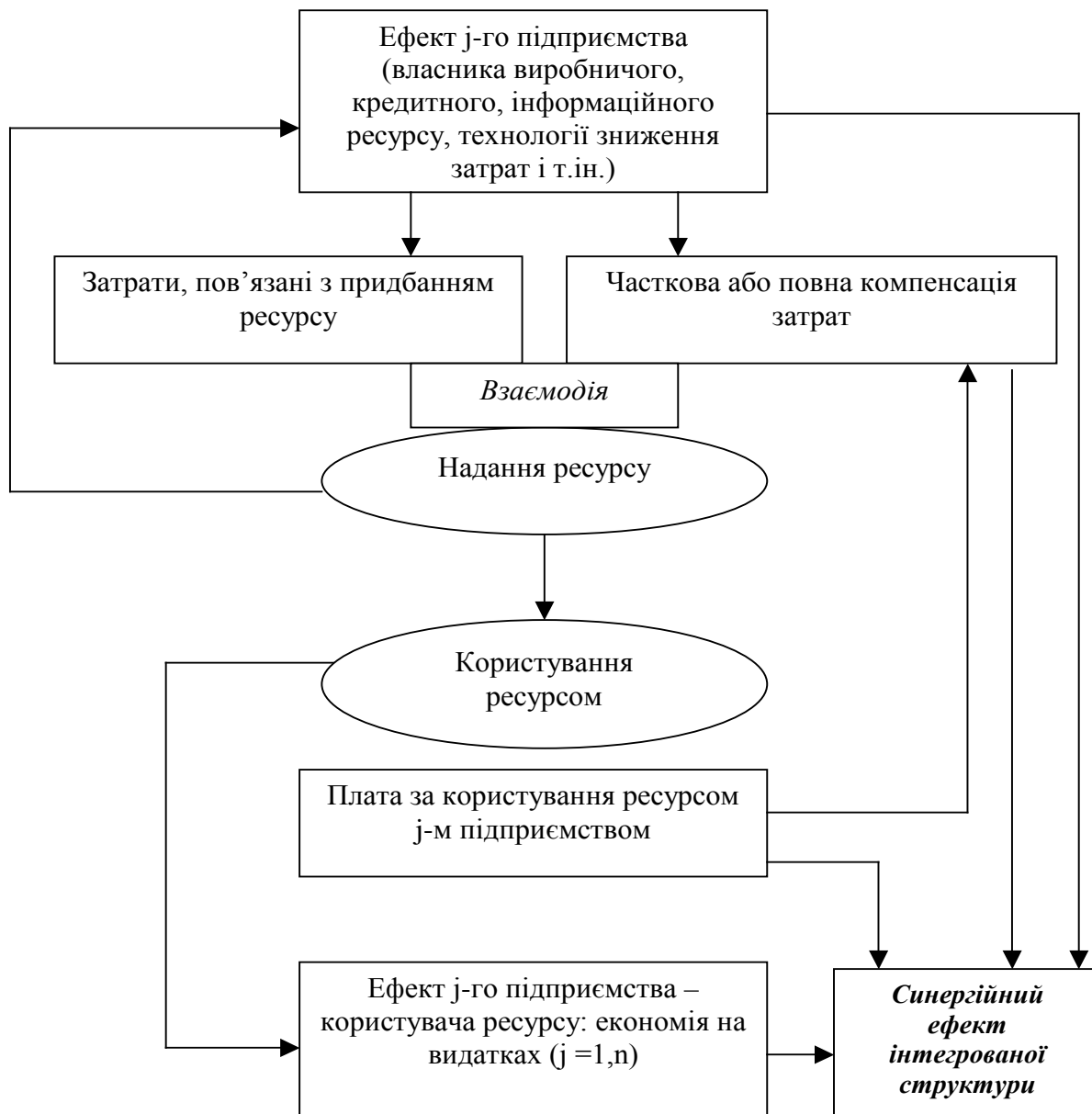

Рис. 3. Загальна схема утворення додаткового ефекту в інтегрованій підприємницькій структурі

Принципи, об'єкти та основні напрями раціоналізації (оптимізації) грошових потоків відображені на схемі (рис.4).

На основі критичного аналізу різних моделей побудови раціональних грошових потоків, запропонована методологія формування таких потоків на принципах використання альтернативних джерел ліквідності суб'єктів господарювання. Сутність цього підходу полягає в розподілі резервів підвищення ліквідності на внутрішні і зовнішні. При цьому пріоритетність в побудові раціональних грошових потоків надається реалізації внутрішніх резервів, до яких автор відносить:

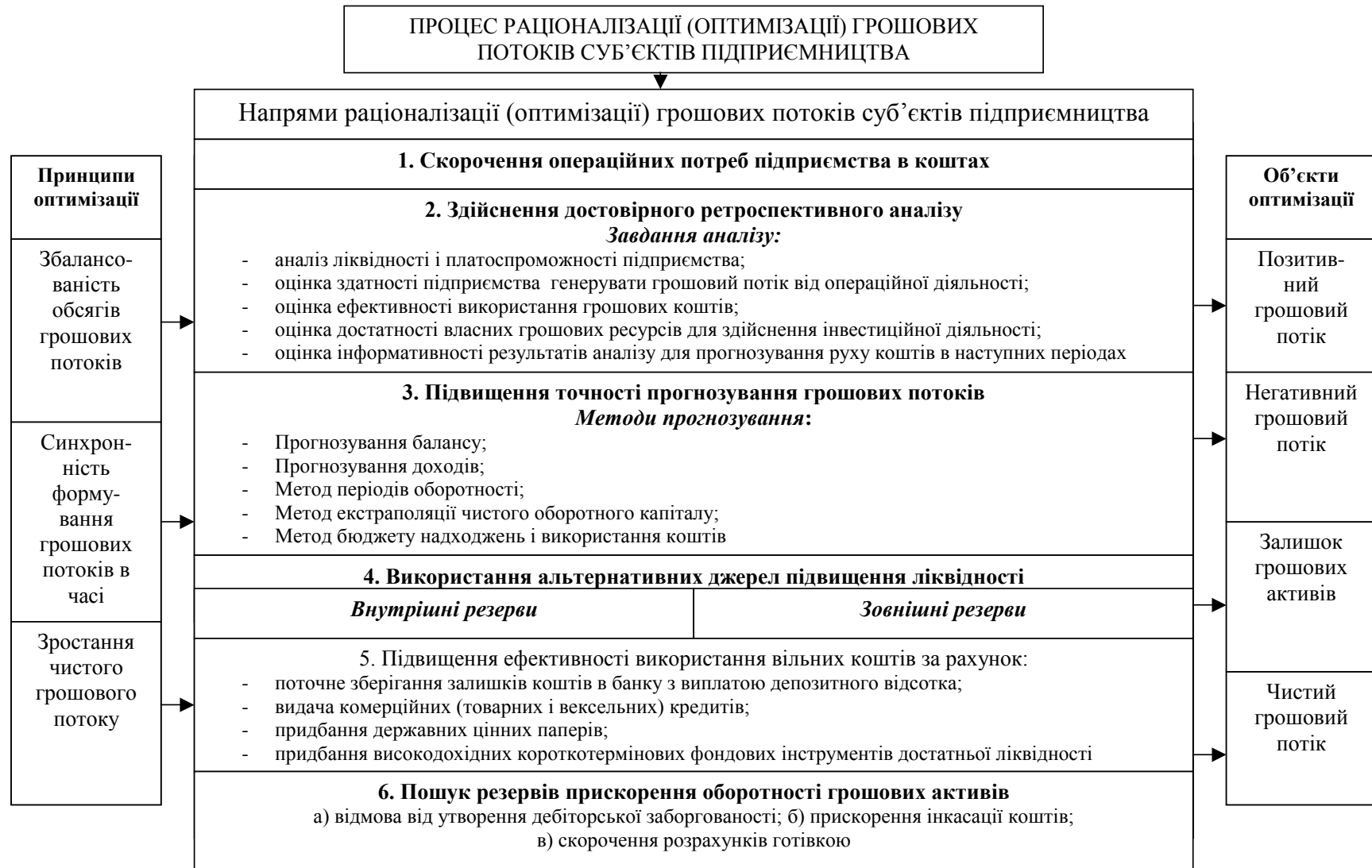

Рис. 4. Схема процесу раціоналізації грошових потоків

- основні засоби в тій частині, яка не є базою виробництва і потребує певних витрат для їх підтримки в робочому стані;
- довготривалі фінансові вкладення, включаючи наявну частку у статутних фондах інших підприємств, статутні внески у банки, акції інших підприємств та інші види цінних паперів;
- готову продукцію на складі, яка затримує виручку;
- надлишкові матеріальні запаси тощо.

Формування раціональних грошових потоків, таким чином, повинно базуватись на комплексному аналізі ефективного використання всіх внутрішніх факторів виробничо-господарської та фінансової діяльності підприємств і, лише у випадках недостатності виявлених резервів, мають включатися резерви зовнішнього характеру. До останніх в роботі віднесені такі як комерційне кредитування, можливість отримання пільгових державних кредитів, емісії власних акцій тощо.

Важливою умовою раціоналізації грошових потоків виділено прискорення оборотності грошових активів, скорочення розрахунків готівкою, зниження дебіторської заборгованості.

Успішна реалізація принципів побудови раціональних грошових потоків на рівні підприємницьких структур потребує відповідних заходів на державному рівні. Найбільш актуальними питаннями, які мають розв'язуватись на макроекономічному рівні і одночасно сприяти розвитку підприємництва є такі:

- зниження податкового тиску та максимальне спрощення процедур податкового адміністрування;
- забезпечення модернізації та структурної перебудови виробничого потенціалу країни в напрямках зниження його енерго- та матеріаломісткості;
- прискорення процесів легалізації коштів тіньових капіталів;
- вдосконалення правових актів в напрямках створення умов для іпотечного кредитування, венчурного фінансування та лізингових операцій.

На основі запропонованої методології розроблена схема інвестиційних потоків, які характеризують фінансові взаємозв'язки ФПГ з суб'єктами фінансових ринків, уточнено роль і функції банків в акумулюванні фінансових ресурсів ФПГ, їх значення у забезпеченні фінансової самодостатності досліджуваної інтегрованої підприємницької структури. Значна роль відводиться інтеграції у фінансовій сфері, де банки, фінансові, інвестиційні та страхові компанії, утворюючи інтегровані структури, сприяють залученню інвестиційних ресурсів тим самим підвищуючи фінансовий потенціал української економіки.

Четвертий розділ “Методичні основи оцінки ефективності створення і результативності функціонування інтегрованих підприємницьких структур” висвітлює результати досліджень щодо обґрунтування методичних рекомендацій в напрямках проектування інтегрованих підприємницьких структур, оцінки ефективності інтеграційних процесів на різних етапах розробки і реалізації проектних рішень.

Методичні підходи до визначення доцільності об’єднання самостійних підприємницьких фірм в інтегровану структуру побудовані на теоретичних розробках М.Портера SWOT-аналізу, який передбачає визначення слабких та сильних сторін діяльності підприємств до і після здійснення інтеграційних процесів. Розроблена автором блок-схема підготовчих – аналітичних розрахунків, на базі яких мають прийматись рішення стосовно інтеграції підприємницьких організацій, представлена на рис.5.

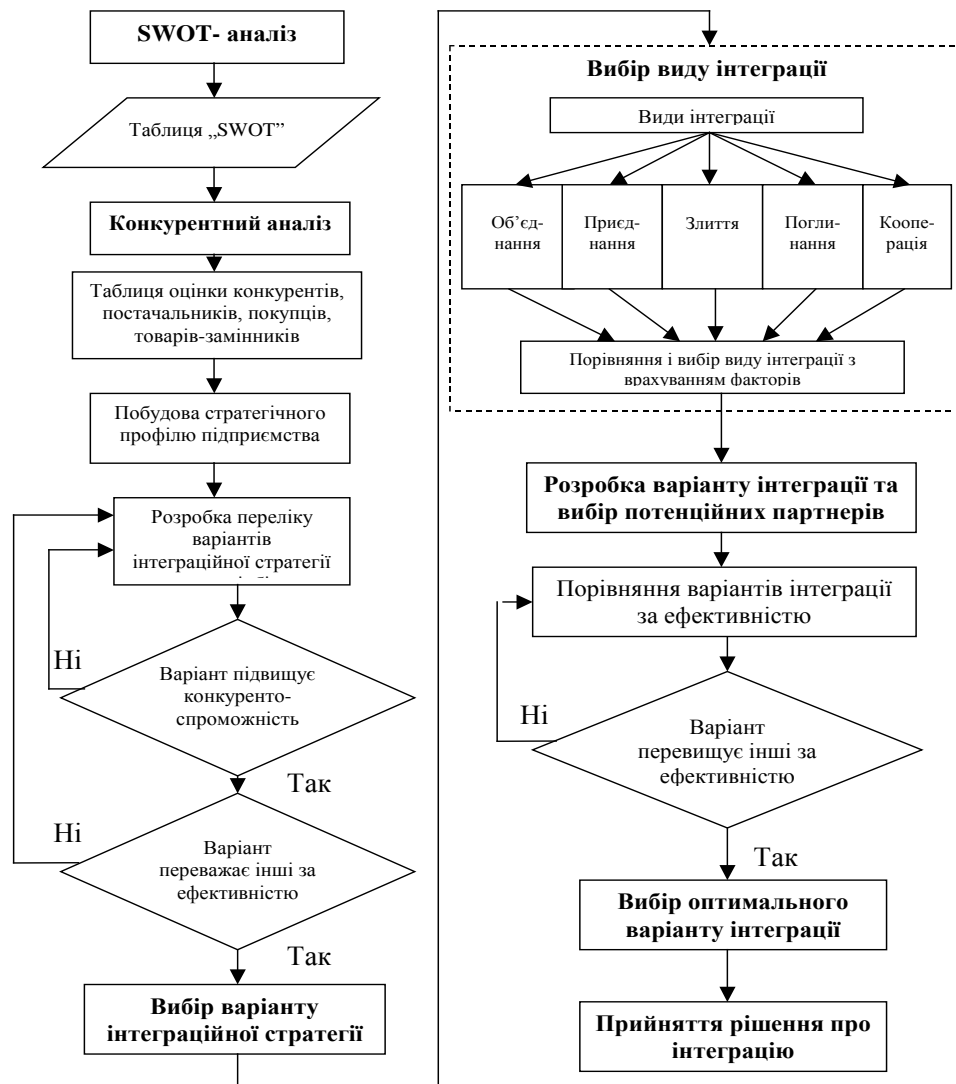

Рис. 5. Блок-схема процесу підготовки до інтеграції

В роботі обґрунтована послідовність та основний зміст операцій на етапі підготовчих процесів до інтеграції, включаючи:

- вибір варіанту інтеграційної стратегії (на базі результатів SWOT-аналізу);
- вибір виду (механізму) інтеграції (об'єднання, приєднання, злиття, поглинання, кооперація тощо);
- розроблення проекту інтеграції та вибір потенційних партнерів в новій ситуації, яку створює інтегрована структура;
- вибір оптимального варіанту інтеграції;
- прийняття рішення про інтеграцію, підготовка відповідних документів, що регламентують діяльність підприємницької організації в інтегрованій структурі.

Автором запропонована наступна етапність розроблення проектної документації по створенню інтегрованих підприємницьких структур (ІПС): започаткування проекту (обґрунтування доцільності), проектне обстеження, проектування, експертиза і реєстрація, практична реалізація (рис.6).

Методи оцінки ефективності проектних рішень автор пропонує визначати з врахуванням форм інтеграції, галузево-виробничих особливостей суб'єктів, що інтегруються, прогнозних оцінок результатів їх спільного функціонування в новій інтегрованій структурі.

Складовою інтегрального показника, що характеризує сукупний ефект від створення ІПС є синергійний ефект, який враховує позитивні і негативні результати від взаємодії учасників інтеграційного процесу.

Економічний критерій доцільності інтеграції ($K_{\text{інт}}$) запропоновано визначати такою залежністю:

$$K_{\text{інт}} \rightarrow \sum_{i=1}^n Z_{\text{вир}} + \sum_{i=1}^n Z_{\text{нун}} + \sum_{i=1}^n Z_{\text{нтр}} \geq Z_{\text{вир}}^I + Z_{\text{нун}}^I + Z_{\text{нтр}}^I, \quad (2)$$

де $\sum_{i=1}^n Z_{\text{вир}}, \sum_{i=1}^n Z_{\text{нун}}, \sum_{i=1}^n Z_{\text{нтр}}$ - відповідно суми: виробничих, невиробничих умовно-постійних,

невиробничих трансакційних витрат окремих (реінтегрованих) підприємств;

$i = 1, n$ - кількість підприємств, що інтегруються в одну структуру;

$Z_{\text{вир}}^I, Z_{\text{нун}}^I, Z_{\text{нтр}}^I$ - відповідно виробничі, невиробничі умовно-постійні, невиробничі трансакційні

витрати інтегрованої підприємницької структури.

Доцільними є процеси інтеграції, якщо ліва частина (2) більше за праву.

Синергійний ефект від створення ІПС запропоновано розраховувати наступною залежністю:

$$C_{\text{син.}} = \sum_{i=1}^n \Delta C_i (1+r)^i, \quad (3)$$

де r – дисконтна ставка;

ΔC_i – сумарна економія отримана i -м учасником ІПС.

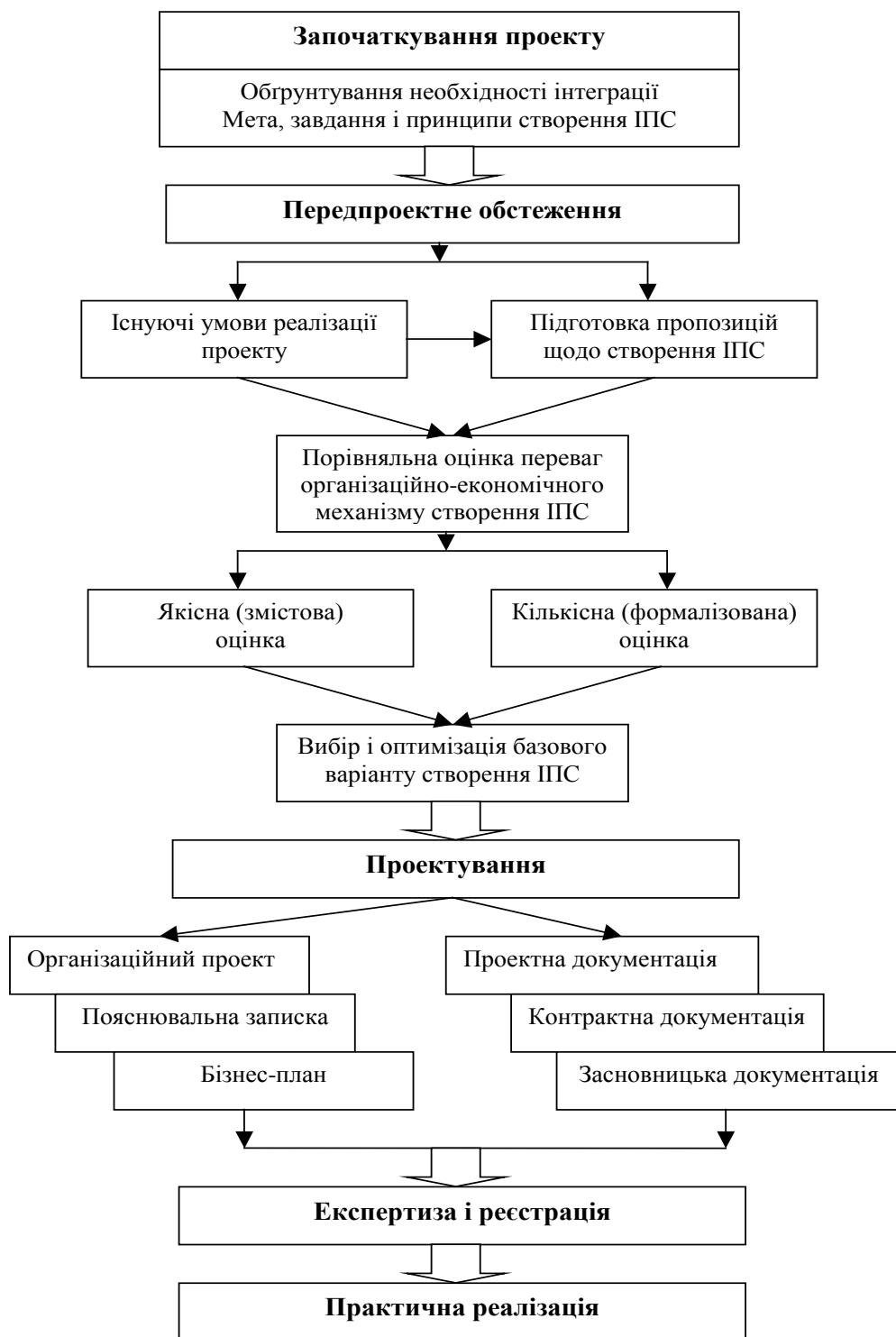

Рис. 6. Основні етапи проектування ІПС

$$\Delta C_i = (PN_i + P_{ai} + E_{ei} + E_{ti} + E_{ni}) - (I_i + T_i + I_{0i}), \quad (4)$$

- де PN_i – розрахунковий додатковий прибуток від розширення масштабів діяльності i -го учасника ПС, отриманий в результаті інтеграції;
- P_{ai} – розрахунковий додатковий прибуток i -го учасника від зниження ризику за рахунок диверсифікації діяльності ПС;
- E_{ei} – економія поточних виробничих витрат i -м учасником ПС;
- E_{ti} – економія трансакційних витрат i -м учасником ПС;
- E_{ni} – економія податкових платежів i -м учасником ПС;
- I_i – витрати i -го учасника ПС на реконструкцію та створення інтегрованої структури;
- T_i – приріст (зменшення) податкових платежів i -го учасника ПС;
- I_{0i} – інвестиції i -го учасника ПС в початковий момент інтеграції.

В роботі запропонований комплексний підхід до визначення фінансової стійкості і платоспроможності ПС з врахуванням змін, які можуть бути привнесені процесами і умовами інтеграції. Передбачається також проведення попередньої санації та реструктуризації заборгованості тих підприємств, що прагнуть стати учасниками інтеграції, але мають незадовільний фінансовий стан.

Вплив результатів здійснення проекту інтеграції та діяльності новоствореної ПС на доходи і видатки державного або відповідного місцевого бюджету пропонується відображати показниками бюджетної ефективності. Бюджетна ефективність проекту створення ПС визначається як сальдо надходжень та видатків державного (місцевого) бюджету у зв'язку з його реалізацією і характеризується: величиною бюджетного ефекту, коефіцієнтом бюджетної ефективності, чистим дисконтованим доходом бюджету. Основним джерелом формування додаткових доходів держави в результаті діяльності ПС є: збільшення обсягу ПДВ за рахунок зростання сукупного обороту підприємств-учасників інтеграції; отримання додаткового прибутку і, відповідно, податку на прибуток; реструктуризація заборгованості бюджетами всіх рівнів і регулярне виконання всіх платежів; виплата дивідендів державі (для ПС з державною участю). Саме у випадках створення інтегрованих структур корпоративного типу за участю держави оцінка бюджетної ефективності найбільш важлива, оскільки необхідно провести порівняльну оцінку різних варіантів розпорядження державним майном з метою найбільш ефективного його використання.

П'ятий розділ “Державне регулювання інтеграційних процесів в Україні” висвітлює результати досліджень в напрямках формування державної політики сталого економічного розвитку на основі здійснення інтеграційних процесів внутрішньодержавного і міжнародного рівня,

обґрунтування трансформаційних процесів у визначенні регуляторних функцій держави в управлінні ІПС, визначення обмежень в їхній діяльності з врахуванням антимонопольних заходів.

Розв'язання проблем входження України в світовий економічний простір на базі створення ІПС вимагає нових підходів до формування економічної і соціальної політики держави. В дисертації, на основі обґрунтування пріоритетних цілей забезпечення сталого розвитку національної економіки, визначені функції учасників інтеграційних процесів в їх реалізації.

У побудові економічних взаємовідносин держави як інституціональної основи розвитку національної економіки з ІПС пріоритетність обґрунтована:

а) з позицій інтересів держави: забезпечення перш за все сталого розвитку національної економіки; конкурентоспроможності вітчизняних товарів і послуг на міжнародних та внутрішніх ринках; економічної цілісності, політичної і економічної незалежності національної економіки; престижності держави на міжнародних ринках, захист інтересів держави та її суб'єктів господарювання в умовах наростання процесів глобалізації; контроль за раціональним використанням державної власності, природних ресурсів та піднесення на цій основі добробуту населення;

б) з позицій регіонів: взаємовідносини місцевих органів влади та ІПС має реалізуватись в напрямках ефективного розвитку території, забезпечення зайнятості населення і попиту на продукцію і послуги ІПС;

в) з позицій інтересів ІПС у їх взаємодії з державними і місцевими органами влади, структурами управління економічними процесами пріоритетність повинна надаватись забезпеченню прибутковості; опануванню міжнародних і внутрішніх ринків на базі інноваційних технологій та конкурентних переваг вітчизняної економіки; доступу до кращих світових досягнень в галузі науково-технічного прогресу тощо;

г) пріоритетність інтересів фізичних осіб, які можуть виступати одночасно як наймані працівники ІПС (менеджери, робітники, адміністратори) і як споживачі продукції та послуг, реалізується через: забезпечення зайнятості, підвищення заробітної плати, покращення соціальних умов життя і задоволення потреб населення.

Наявність спільних інтересів різних учасників створення ІПС покладено в основу розробки державної стратегії входження України у світовий економічний простір, обґрунтована регуляторна політика держави стосовно забезпечення організаційно-економічних умов ефективного функціонування інтегрованих підприємницьких структур з врахуванням специфіки їх діяльності та конкретного вкладу в розв'язання проблемних питань національної економіки.

В роботі запропоновані дво- і трьохсекторні моделі економічних взаємовідносин держави та ІПС. Останні включають структури посередницького характеру, які можуть виступати самостійними суб'єктами економіки або входити в структуру ІПС. Посередницька ланка у

взаємовідносинах “держава – ІПС” в умовах ринкової економіки виконує великий асортимент послуг аналітичного, консалтингового, фінансового, лобістського та іншого характеру. Під впливом глобалізації сфера таких послуг не тільки розширюється, а й посилюється її вплив на забезпечення ефективності функціонування ІПС.

На думку автора, взаємовідносини, що складатимуться між підприємництвом і державою, повинні розвиватися у двох основних напрямках:

- по-перше, шляхом державного регулювання підприємницької економіки за допомогою спеціальних заходів, розроблених у державних програмах підтримки підприємництва, і заходів, що містяться у загальнодержавних програмах економічного і соціального розвитку країни;
- по-друге, за допомогою взаємодії держави і підприємництва, що являє собою економічне співробітництво влади і підприємницьких структур на основі єдності цілей стабілізації економічного зростання в Україні.

У випадку ІПС, відносини, що складатимуться між ними і державою, повинні носити скоріш паритетний характер, стримуючи абсолютне домінування однієї із сторін, що пояснюється по-перше, близькістю стратегічних інтересів партнерів, а по-друге, економічною впливовістю ІПС, що зменшує можливості використання варіанту директивного державного регулювання.

В роботі на основі порівняльного аналізу інституційного середовища України з розвинутими країнами (табл.4) обґрунтовані перспективи формування регуляторної політики держави стосовно розвитку ІПС, включаючи:

- запровадження системи моніторингу фінансово-господарської діяльності тих ІПС, які забезпечують реалізацію процесів інтеграції національної економіки в світовий економічний простір на партнерських засадах;
- забезпечення прозорості фінансово-грошових потоків “держава – ІПС” та їх розподіл між суб’єктами господарювання;
- створення сприятливих умов для прискорених темпів розвитку фінансових ринків, в тому числі вторинних ринків цінних паперів, фондових та іпотечних ринків та забезпечення прозорості в їх діяльності;
- посилення функцій держави як гаранта при здійсненні інтегрованими підприємницькими структурами зовнішньоекономічної діяльності;
- вдосконалення чинного законодавства з питань регуляторної діяльності держави стосовно функціонування ІПС, прийняття нових Законів України, зокрема, таких: “Про акціонерні товариства”, “Про емісійні цінні папери та фондовий ринок”, “Про управління об’єктами державної власності”, “Про інтегровану підприємницьку структуру” тощо. Останній з

перелічених законів повинен забезпечити юридичну базу для реалізації різних форм інтеграції у сфері підприємницької діяльності;

- адаптація вітчизняної законодавчої бази, яка регламентує діяльність ІПС, до міжнародних стандартів, що дозволить включити їх в реальний процес інтеграції національної економіки в світовий економічний простір.

Таблиця 4. Порівняльна характеристика інституційного середовища України з розвинутими ринковими економіками інших країн

Характеристика інституційного середовища	США	Західна Європа	Україна
<i>Фінансовий ринок</i>	Орієнтований на ринок цінних паперів; менеджери контролюються правилами розкриття інформації і ринковими механізмами (злиття і поглинання)	Орієнтований на банки; моніторинг за рахунок перехресного володіння акціями; контроль ради директорів	Нерозвинутий; неліквідний ринок акцій; слабкий моніторинг з боку державних органів
<i>Ринок робочої сили</i>	Велика кількість бізнес-шкіл та консультаційних фірм, що пропонують підприємствам широкий вибір спеціалістів; високий рівень фахової підготовки і добробуту забезпечують високу мобільність ринку	Невелика кількість бізнес-шкіл; підготовка здійснюється всередині фірм з орієнтацією на внутрішньокорпоративні інтереси	Невелика кількість бізнес-шкіл; підготовка носить епізодичний характер; дефіцит висококваліфікованих управлінських кадрів; робоча сила негнучка
<i>Товарний ринок</i>	Надійне забезпечення дотримання відповідності за здійснення договорів, контрактів, угод;	Надійне забезпечення дотримання відповідності за здійснення договорів, контрактів, угод;	Обмежене забезпечення дотримання відповідальності за здійснення договорів, контрактів, угод; малий

	ефективний механізм розповсюдження інформації; активна роль споживачів та їх організацій	ефективний механізм розповсюдження інформації; активність споживачів виражена менше	обсяг інформації, що розповсюджується; відсутність ефективних споживачів
<i>Державне регулювання</i>	Низький рівень державного втручання; відносно низька корупція	Помірне державне втручання; відносно низький рівень корупції	Високий ступінь державного втручання; високий рівень корупції
<i>Механізм забезпечення законодавства</i>	Передбачуваний	Передбачуваний	Непередбачуваний
<i>Корпоративна структура</i>	Сфокусована; диверсифіковані групи не мають переваг; ефективне корпоративне управління	Диверсифіковані групи можуть мати деякі переваги; ефективне корпоративне управління	Нерозвинута структура; неефективне корпоративне управління

Водночас, потужні ІПС, випускаючи конкурентоспроможну продукцію та послуги, можуть займати монопольне становище на внутрішніх та зовнішніх ринках, витісняючи з них менш потужних конкурентів. В умовах відкритості національної економіки найбільш конфліктні ситуації виникають на міжнародному ринку, коли ТНК розвинутих держав проникають на ринки менш розвинутих країн і починають витісняти з них вітчизняних товаровиробників, використовуючи для цього різні підходи і методи, у тому числі і силового, фінансового тиску. Тому, з одного боку, ІПС, безумовно, сприятимуть розвитку вітчизняного виробництва та підвищенню конкурентоспроможності продукції, з іншого, їх можливий монополізм на вітчизняних ринках повинен обмежуватись законодавчими актами антимонопольного характеру. З цих позицій в дисертації запропоновано посилити контроль Антимонопольного комітету України (АМК) за можливою монополізацією внутрішніх ринків з боку ІПС, формуванням конкурентного середовища на товарних та фінансових ринках, захистом інтересів вітчизняних товаровиробників від недобросовісної конкуренції більш потужних учасників ринку, включаючи економічні операції, які наносять шкоду вітчизняній економіці, її престижу на міжнародних ринках тощо.

Механізми взаємодії ІПС з Антимонопольним комітетом України, іншими директивними органами макроекономічного характеру пропонується будувати на принципах розробки

превентивних заходів ще на етапі реєстрації ІПС. Позитивною стороною такого підходу слід вважати формування інформаційної бази антимонопольних органів і розробку обґрунтованої політики вибіркового контролю діяльності ІПС.

Ефективне застосування норм чинного антимонопольного законодавства до інтегрованих підприємницьких структур, заснованих на принципах дольового ведення бізнесу (інтегрованих корпоративних структур) може, на думку автора, бути більш надійно забезпечене за умови уніфікації відповідних положень антимонопольного і корпоративного законодавства.

ВИСНОВКИ

1. Інтеграційні процеси на рівня підприємницьких структур дають можливість не тільки прискорити реалізацію державної інтеграційної політики, а й створюють додаткові резерви в напрямках забезпечення її ефективності, залучаючи в інтеграційні процеси потужний сектор вітчизняної економіки.

2. Створення інтегрованих підприємницьких структур слід розглядати як складний багатоетапний інвестиційний проект, реалізація якого потребує розробки спеціальної методологічної основи. З цих позицій розроблена в дисертації класифікація форм і методів інтеграції підприємницької діяльності дає можливість визначити для кожного з визначених видів оптимальні умови функціонування.

3. В основу методології проектування інтегрованих підприємницьких структур покладена теорія кластерного моделювання, на базі якої обґрунтовані принципи їх побудови в різних сферах підприємницької діяльності, включаючи інтеграцію банківського і промислового капіталів та створення на цій основі різних організаційних форм їх взаємодії.

4. На основі системного аналізу результатів функціонування інтегрованих підприємницьких структур у вітчизняній і зарубіжній практиці доведено, що такі суб'єкти господарювання забезпечують швидке опанування прогресивних ресурсозберігаючих технологій у галузі виробничих процесів та управління ними, спрощують доступ дрібним підприємцям до фінансово-кредитних ринків, в тому числі міжнародного рівня.

5. Ефективне функціонування інтегрованих підприємницьких структур потребує кардинальних змін у фінансово-господарських відносинах, які виникають між його учасниками, між ними та державно-інституційною основою управління розвитком національної економіки. Розроблені в дисертації пропозиції в напрямках вдосконалення економічних відносин "держава - ІПС" дають можливість підвищити керованість процесами інтеграції національної економіки у світовий економічний простір, протистояти негативним наслідкам, які в перспективі можуть проявлятися під впливом наростання глобалізаційних процесів у світовій економіці.

6. Вибір стратегічних напрямів інтеграції підприємницьких структур доцільно здійснювати на основі структуризації грошових потоків і фінансових ресурсів за критеріями їх раціональності. Розроблені в роботі моделі структуризації грошових потоків побудовані на таких принципах як: збалансованість обсягів грошових потоків, синхронність їх формування в часі, зростання чистого грошового потоку інтегрованої структури загалом або її основних складових частин (в залежності від мети дослідження).

7. На основі структуризації грошових потоків запропоновано визначати: ліквідність ІПС, її здатність генерувати грошові потоки основних учасників у єдиний інтегрований грошовий потік; можливість гнучко його перебудовувати у відповідності із змінами у інвестиційній та виробничо-господарській стратегіях ІПС, забезпечуючи ефективність використання фінансово-грошових ресурсів.

8. Розроблені на базі використання SWOT - аналізу методичні підходи до оцінки ефективності створення ІПС на різних етапах їх проектування та реалізації передбачають необхідність врахування галузево-виробничих особливостей об'єктів, що інтегруються, прогнозних оцінок результатів їх спільного функціонування у новоствореній інтегрованій структурі. Складовою інтегрального показника, що характеризує сукупний ефект від створення ІПС визначено синергійний вид ефекту, який враховує позитивні і негативні фактори від взаємодії учасників інтеграційного процесу, що дає можливість отримати їх повну комплексну оцінку.

9. Розв'язання проблем прискореного входження України у світовий економічний простір на основі створення ІПС вимагатиме нових підходів до формування державної інтеграційної політики держави. З цих позицій в дисертації обґрунтовано пріоритетність розвитку інтеграційних процесів з врахуванням інтересів і можливостей ІПС в її реалізації. Наявність спільних інтересів різних учасників створення ІПС покладена в основу розробки національної стратегії на державному рівні та запропоновані механізми її конкретизації на рівні регіонів, місцевих органів влади.

10. Запропоновані в роботі дво- і трьохрівневі моделі побудови економічних взаємовідносин "держава - ІПС" є основою для формування ринкової інфраструктури, прогнозування раціональних пропорцій між державним і недержавним секторами економіки, між малими, середніми та великими бізнесовими об'єднаннями.

11. Створення в Україні ІПС може суттєво впливати на конкурентне середовище, посилюючи монополізацію у захопленні ринків збуту. З метою уникнення негативних явищ в дисертації запропоновано посилення контролю Антимонопольного комітету України (АМК). Механізми взаємодії ІПС з Антимонопольним комітетом України, іншими директивними установами державного та регіонального рівня побудовані на принципах розробки превентивних заходів, спрямованих на завчасне уникнення можливих негативних явищ прояву недобросовісної конкуренції між учасниками фінансових і товарних ринків.

12. Реалізація заходів, розроблених в дисертації, стосовно проектування і впровадження в реальну практику господарювання інтегрованих підприємницьких структур є важливим фактором прискореної інтеграції національної економіки України у світовий економічний простір.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

I. Монографії та навчальні посібники

1. Буряк П.Ю. Фінансове забезпечення розвитку підприємництва: Монографія / Інститут регіональних досліджень НАН України. – Львів: Вид-во ЛДФЕІ Мінфіну України, 2000. – 246 с.
2. Буряк П.Ю. Інтегровані підприємницькі структури: перспективи розвитку України. – Львів: Логос, 2003. – 564 с.
3. Злупко С.М., Стефанишин О.В., Швайка Л.А., Буряк П.Ю. та ін. Підприємництво: основи, особливості, механізми: Навчальний посібник. - Львів, ЛНУ імені Івана Франка, 2000. - 369 с. (*Особистий внесок автора*: розділ 10 “Управління підприємницькими ризиками та їх оптимізація” – 0,9 д.а.)
4. Буряк П.Ю., Мних Є.В. Економічний аналіз на промисловому підприємстві: Навчальний посібник. – Львів: Світ, 1998. – 206 с. (*Особистий внесок автора*: аналіз та раціоналізація грошових потоків – 1,9 д.а.)
5. Буряк П.Ю., Стефанишин О.В., Балагурак У.Д., Цимбал Л.Л. та ін. Макроекономіка: Навчальний посібник. – Львів: ІНТЕРЕКО, 2001. – 448 с. (*Особистий внесок автора*: керівник авторського колективу, науковий редактор, автор розділів 5,7,8 – 3.7 д.а.)
6. Буряк П.Ю. Підприємництво: фінансове та правове забезпечення: Навчальний посібник. – Львів: ЛДФЕІ, 2003. – 288 с.
7. Буряк П.Ю., Беркита К.Ф., Ярема Б.П. Податкова система: теорія і практика застосування активних методів навчання: Навч. посібник. – Львів: ЛДФЕІ, 2003. – 208 с. (*Особистий внесок автора*: керівник авторського колективу, автор теоретичної частини – 5,1 д.а.)
8. Буряк П.Ю., Шот А.П. Облік запасів підприємства: Навчальний посібник. – Львів: ЛДФЕІ, 2003. – 88 с. (*Особистий внесок автора*: теоретичні основи обліку – 1.8 д.а.)
9. Буряк П.Ю., Григор’єва М.І., Карпінський Б.А. Економіка праці й соціально-трудова відносини. Навчальний посібник. – Львів: Логос, 2003. – 440 с. (*Особистий внесок автора*: керівник авторського колективу, частина II – 4.3 д.а.)
10. Буряк П.Ю., Карпінський Б.А., Карпова Я.Ю. Маркетинг: Навчальний посібник. – Львів: ЛДФЕІ, 2003. – 336 с. (*Особистий внесок автора*: розділи 9-11 – 2.6 д.а.)

II. Статті у наукових фахових виданнях

1. Буряк П.Ю., Лондар С.Л., Вальдрат О.Л. Інформаційні аспекти інтегрування українських підприємств в ринок Європейського Союзу // Вісник ТАНГ. – 1997. – Спец. випуск №1. – С.110-113. (*Особистий внесок автора*: аналіз загального стану українських підприємств на ринку ЄС – 0.1 д.а.).
2. Буряк П.Ю., Лондар С.Л., Маліновська О.Я. Шляхи підвищення ролі податків у стимулюванні діяльності малих підприємств з іноземними інвестиціями в Україні // Вісник ТАНГ. – 1997. – Спец. випуск №1. – С.163-167. (*Особистий внесок автора*: аналіз ролі та впливу вітчизняного податкового законодавства на залучення іноземних інвестицій в економіку України – 0.1 д.а.).
3. Буряк П.Ю., Маринець В.П. Роль податку на додану вартість в забезпеченні доходної частини бюджетів в Україні та європейських країнах // Вісник ТАНГ. – 1997. – Спец. випуск №1. – С.77-79. (*Особистий внесок автора*: аналіз європейського досвіду забезпечення доходної частини бюджетів – 0.1 д.а.).
4. Буряк П.Ю., Лондар С.Л., Шкулка С.В. Застосування і порівняння взаємодоповнюючих методів визначення обсягів тіньового сектора в народному господарстві регіону // Соціально-економічні дослідження в перехідний період (Щорічник наукових праць). – Львів: ІРД НАН України, 1998. – Вип. ІV. – С.97-104. (*Особистий внесок автора*: якісний аналіз тіньового сектора економіки Західного регіону України – 0.1 д.а.).
5. Буряк П.Ю., Лондар С.Л., Наугольник А.С. Оцінка обсягів тіньового сектора промисловості Львівщини // Соціально-економічні дослідження в перехідний період (Щорічник наукових праць). – Львів: ІРД НАН України, 1998. – Вип. ІV. – С.121-129. (*Особистий внесок автора*: якісний аналіз тіньового сектора промисловості Львівщини – 0.2 д.а.).
6. Буряк П.Ю., Лондар С.Л., Маліновська О.Я. Роль податків у стимулюванні малого бізнесу в Україні // Соціально-економічні дослідження в перехідний період (Щорічник наукових праць). – Львів: ІРД НАН України, 1998. – Вип. ІV. – С.210-216. (*Особистий внесок автора*: обґрунтування необхідності стимулювання малого бізнесу в Україні – 0.1 д.а.).
7. Буряк П.Ю., Шот А.П. Амортизація та методи її нарахування в умовах ринкової економіки // Регіональна економіка. – 1998. - №2. – С.168-174. (*Особистий внесок автора*: аналіз амортизаційних відрахувань як джерела власних фінансових ресурсів підприємництва – 0.1 д.а.).
8. Буряк П.Ю., Приймак С.В. Методи оцінки фінансової стійкості малих підприємств // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Регіональна фінансово-кредитна

- та податкова політика (Щорічник наукових праць). – Львів: ІРД НАН України, 1998. – Вип. УІ. – С.212-215. (*Особистий внесок автора*: аналіз та раціоналізація грошових потоків підприємства – 0.1 д.а.).
9. Буряк П.Ю. Державне регулювання і фінансова підтримка малого бізнесу в Україні – шлях до пом'якшення соціальних проблем // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Регіональна фінансово-кредитна та податкова політика (Щорічник наукових праць). – Львів: ІРД НАН України, 1998. – Вип. УІ. – С.191-205.
 10. Буряк П.Ю., Маринець В.П. Непряме оподаткування в Україні, його переваги і вади // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Регіональна фінансово-кредитна та податкова політика (Щорічник наукових праць). – Львів: ІРД НАН України, 1998. – Вип. УІ. – С.46-52. (*Особистий внесок автора*: вплив непрямого оподаткування на розвиток підприємництва – 0.2 д.а.).
 11. Буряк П.Ю. Роль банків у розвитку інвестиційних процесів в економіці України // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Регіональна фінансово-кредитна та податкова політика (Щорічник наукових праць). – Львів: ІРД НАН України, 1998. – Вип. УІ. – С.79-85.
 12. Буряк П.Ю., Малиновська О.Я. Роль приватного сектора в розвитку малого та середнього підприємництва в перехідній економіці // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Регіональна фінансово-кредитна та податкова політика (Щорічник наукових праць). – Львів: ІРД НАН України, 1998. – Вип. УІ. – С.272-277. (*Особистий внесок автора*: обґрунтування необхідності державної підтримки підприємництва в Україні – 0.1 д.а.).
 13. Буряк П.Ю. Можливості залучення фінансових ресурсів для активізації малого та середнього підприємництва // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Регіональна фінансово-кредитна та податкова політика (Щорічник наукових праць). – Львів: ІРД НАН України, 1998. – Вип. УІ. – С.39-45.
 14. Буряк П.Ю. Шляхи мобілізації фінансових ресурсів для активізації підприємництва // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Регіональні аспекти розвитку підприємництва (Щорічник наукових праць). – Львів: ІРД НАН України, 1998. – Вип. УІІ. – С.132-139.
 15. П.Буряк. Инвестиционные приоритеты в развитии предпринимательства // Бизнес – информ. – 1999. – №1-2. – С.46-49.
 16. Буряк П.Ю., Альошина Л.Є. Шляхи мобілізації фінансових ресурсів для активізації підприємницької діяльності суб'єктів господарювання // Вісник Львівської комерційної академії. – Серія економічна, випуск 8. – Львів: видавництво ЛКА, 2001. – С.200-206.

- (Особистий внесок автора: обґрунтування необхідності активізації підприємницької діяльності в Україні – 0,1 д.а.).
17. П.Ю.Буряк. Проблеми розвитку малого бізнесу в Україні // Актуальні проблеми економіки перехідного періоду. Формування ринкової економіки в Україні: Зб. наук. праць. – Львів: ЛНУ, 1999. – Випуск 4. – С.14-25.
 18. Буряк П.Ю. Перспективи розвитку високотехнологічного підприємництва у західному регіоні України // Актуальні проблеми економіки перехідного періоду. Формування ринкової економіки в Україні: Зб. наук. праць. – Львів: ЛНУ, 1999. – Випуск 4. – С.174-181.
 19. Буряк П.Ю. Мобілізація фінансових ресурсів для активізації малого та середнього підприємництва. - Фінанси України. – 1999. - №12. – С.33-38.
 20. П.Буряк. Державна підтримка інвестиційних процесів в Україні та країнах ЄС // Вісник ТАНГ. – 1999. – Спец. випуск № 10. – С.258-267.
 21. П.Буряк. Оптимальное бюджетное финансирование приоритетных отраслей экономики // Бизнес – информ. – 1999. - №15-16. – С.27-29.
 22. П.Буряк. Форми державної підтримки підприємництва в Україні // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Становлення фінансової системи України та проблеми її стабілізації. (Щорічник наукових праць). – Львів: ІРД НАН України, 2000. – Вип. XII, частина 1. – С.161-175.
 23. Буряк П.Ю. Розвиток підприємництва в Україні // Економічний вісник Дніпропетровського державного фінансово-економічного інституту, т.2. – Дніпропетровськ: ДДФЕІ, 2000. – С.298-301.
 24. Буряк П.Ю. Перспективи інноваційної активності у Західному регіоні України та її фінансово-кредитне забезпечення // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Регіональна науково-технічна політика: інноваційний розвиток та інформаційний простір. (Щорічник наукових праць). – Львів: ІРД НАН України, 2000. – Вип. ХУІ. – С.71-84.
 25. Буряк П.Ю. Розвиток підприємництва в Україні в умовах трансформування податкової системи // Науковий вісник Буковинського фінансово-економічного інституту: Зб. наук. праць. Вип.2.: Економічні науки. – Чернівці: ПП Кондратьєв, 2001. – С.220-228.
 26. П.Буряк, С.Лондар. Визначення оптимальної ставки податків з використанням кривої Лаффера // Регіональна економіка. – 2000. - №1. – С.132-138. (Особистий внесок автора: модель визначення оптимального податкового навантаження на підприємство – 0.1 д.а.).
 27. П.Буряк. Важелі державного регулювання зайнятості в перехідній економіці України // Вісник ТАНГ. – 2000. – Спец. випуск №15, частина 2. – С.102-106.

28. Буряк П.Ю. Фактори впливу на розвиток малого підприємництва Львівщини // Вісник НУ “Львівська політехніка”. – 2000. - №417 “Менеджмент та підприємництво в Україні“. – С.34-39.
29. Буряк П.Ю. Міжбюджетні відносини та перспективи формування місцевих бюджетів // Фінанси України. – 2001. - №6. – С.14-23.
30. Буряк П.Ю. Удосконалення механізмів формування місцевих бюджетів // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Податкова та фінансово-кредитна політика держави і механізми її реалізації в регіонах України. (Щорічник наукових праць). – Львів: ІРД НАН України, 2001. – Вип. XXIV. – С.80-91.
31. Буряк П.Ю., Лондар С.Л. Вплив зміни податкової ставки на доходи бюджету // Фінанси України. – 2002.- №1. – С.41-44. (*Особистий внесок автора: аналіз взаємозв'язку податкового навантаження на підприємництво і доходів бюджету – 0,1 д.а.*)
32. Буряк П.Ю. Соціально-економічні наслідки глобалізації при формуванні фінансових потоків // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Перспективи розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України в контексті процесів глобалізації (Щорічник наукових праць). – Львів: ІРД НАН України, 2001. – Вип. XXVIII. – С.76-89.
33. Буряк П.Ю. Українське підприємництво: проблеми сьогодення та перспективи розвитку // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Фінансові механізми активізації підприємництва в Україні (Збірник наукових праць). – Львів: ІРД НАН України, 2002. – Вип. 2(XXXIII) Частина I.. – С.7-12.
34. Буряк П.Ю., Карпінський Б.А. Аналіз факторів оптимізації грошових потоків у системі підприємницької діяльності // Проблеми формування ринкової економіки: Міжвід. наук. зб. Спец. вип. Трансформація курсу “Економічний аналіз діяльності підприємства”. – К.: КНЕУ, 2002. – С.39-55. (*Особистий внесок автора: методи раціоналізації грошових потоків –0.4 д.а.*)
35. Буряк П.Ю. Активізація інтеграційних процесів в малому підприємстві та у його взаємостосунках з великим бізнесом // Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного інституту: Зб. наук. праць. Вип.4: Економічні науки. – Чернівці, 2003. – С.19-21.
36. Л.Альошина, П.Буряк. До проблеми оптимального співвідношення малих і великих підприємств в економіці України. – Вісник Львівського державного аграрного університету: Економіка АПК. № 10(1). – 2003.- С. 82-88.
37. Буряк П.Ю. Інтегровані корпоративні структури в підприємстві України // Фінанси України. – 2003.- №9. – С.50-61.

38. Буряк П.Ю. Тенденції глобалізаційних процесів та їх вплив на регіональні фінансові потоки // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Регіональна політика: досвід ЄС та його адаптація до умов України. (Збірник наукових праць). – Львів: ІРД НАН України, 2003. – Вип. XLIII. Частина II. – С.59-77.
39. Буряк П.Ю. Вплив зовнішньоекономічних процесів на формування регіональних інвестиційно-фінансових потоків // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. Сборник научных трудов. Донецк: ДонНУ, 2003. – С.396-398.

III. Доповіді та тези доповідей на наукових конференціях

1. Буряк П.Ю., Піхоцька О.М. Особливості сучасної бюджетної політики на рівні адміністративного району та шляхи її вдосконалення // Соціально-економічні та екологічні проблеми розвитку адміністративних районів. Наукові доповіді міжн. наук-практ. конф. (м. Тернопіль, 1997). Частина II / ІРД НАН України. – Львів: 1997. – С.28-31. (*Особистий внесок автора*: розробка основ формування регіональної політики забезпечення податкових надходжень в місцеві бюджети – 0,1 д.а.).
2. Буряк П.Ю., Лондар С.Л., Шкулка С.В. Динаміка податкових надходжень до бюджету – важлива інформація для визначення обсягів тіньової економіки // Матеріали наук.-практ. конф. “Проблеми та шляхи розвитку податкової системи України”. – Ірпінь: ДПА України, Мінфін України, НДФІ, 1998. – С.265-268. (*Особистий внесок автора*: аналіз тіньового сектора в малому бізнесі – 0.1 д.а.).
3. Буряк П.Ю., Лондар С.Л., Маліновська О.Я. Вплив податкового законодавства на розвиток малого бізнесу в Україні // Матеріали наук.-практ. конф. “Проблеми та шляхи розвитку податкової системи України”. – Ірпінь: ДПА України, Мінфін України, НДФІ, 1998. – С.209-213. (*Особистий внесок автора*: аналіз податкового законодавства та його стимулюючої ролі у розвитку малого підприємництва – 0.1 д.а.).
4. Буряк П.Ю., Лондар С.Л., Наугольник А.С. Оцінка обсягів тіньового сектора промисловості регіону – важливе завдання податкової служби // Матеріали наук.-практ. конф. “Проблеми та шляхи розвитку податкової системи України”. – Ірпінь: Академія ДПА України, Мінфін України, НДФІ, 1998. – С.240-245. (*Особистий внесок автора*: якісна оцінка обсягів тіньового сектора промисловості регіону – 0.1 д.а.).
5. П.Буряк. Активізація діяльності банків у розвитку інвестиційних процесів в економіці України // Персонал. – 1998. – Спецвипуск (Матеріали Всеукраїнської наук.-метод. конф.

- “Сучасні проблеми реформування економіки” - НІУБП, 20-21 листопада 1998 р. – С.182-187.
6. Буряк П.Ю., Приймак С.В. Сільська інтелігенція України на етапі переходу до ринкових відносин // Тези доповідей ІУ-ої міжнародної наук. конф. “Власински сусрети-98”. – Белград, 1998. – С.15-18. (*Особистий внесок автора*: характеристика економіки України перехідного етапу до ринку – 0.1 д.а.).
 7. Буряк П.Ю. Роль державної фінансової підтримки підприємництва в Україні // Матеріали міжвузівської наук.-практ. конф. “Проблеми і перспективи розвитку фінансової політики в Україні в умовах ринкової економіки”. – Чернівці, “Ратуша”, 1999. – С.90-95.
 8. Буряк П.Ю. Проблеми оподаткування господарських об’єктів у спеціальних економічних зонах України // Матеріали наук.-практ. конф. “Реформа міжбюджетних відносин і проблеми розвитку податкової системи України”. – Ірпінь: Академія ДПА України, Мінфін України, НДФІ, 1999. – С.151-158.
 9. П.Буряк. Особливості розвитку фінансової системи України на сучасному етапі // Зб. матеріалів міжнародного семінару “Uvarunkovania spoleczno-ekonomiczne transgranicznych regionow Lwowskiego i Podkarpackiego”. – Ярослав: Вища школа фахова, 2001. - №1. – С.99-107.
 10. Буряк П.Ю. Взаємовідносини місцевих бюджетів на сучасному етапі // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. “Проблеми та перспективи розвитку фінансів місцевого самоврядування в Україні”. – Дніпропетровськ: ДДФЕІ, 2002. – С.14-16.
 11. Буряк П.Ю. Вплив податкової системи на розвиток підприємництва //Бюджетно-податкова політика в Україні (проблеми та перспективи розвитку). Зб. наук. праць за матеріалами наук.-практ. конф. (20-22 грудня 2001 р.). – Ірпінь: Академія ДПС України, 2002. – С.28-30.
 12. Буряк П.Ю. Проектування процесів галузевої інтеграції в регіонах України на базі кластерних моделей // Доповіді Міжнародної наук.-практ. конф. “Стан і проблеми трансформації фінансів та економіки регіонів в перехідний період”. – Хмельницький: ХІБ, 2003. – С.204-208.

IV. Публікації, які додатково відображають наукові результати дисертації

1. П.Буряк. Проблеми освітньої діяльності вищих навчальних закладів Міністерства фінансів України // Вісник Львівського державного фінансово-економічного інституту (економічні науки). – 2000. - №1. – С.113-120.

2. Буряк П.Ю. Вдосконалення системи підготовки фахівців для фінансових та податкових органів України // Вісник Львівського державного фінансово-економічного інституту (економічні науки). – 2001. - №2. – С.104-111.
3. Буряк П.Ю., Бек В.Л., Лондар С.Л. Вдосконалення системи підготовки фахівців для фінансових та податкових органів України // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Податкова та фінансово-кредитна політика держави і механізми її реалізації в регіонах України. (Щорічник наукових праць). – Львів: ІРД НАН України, 2001. – Вип. ХХІУ. – С.416-427.
4. Буряк П.Ю. Взаємовідносини між місцевими бюджетами на сучасному етапі // Вісник Львівського державного фінансово-економічного інституту (економічні науки). – 2002. - №3. – С.5-8.
5. Буряк П.Ю., Карпінський Б.А. Системність і дієвість регіональної політики // Вісник Львівського державного фінансово-економічного інституту (економічні науки). – 2002. - №3. – С.138-139.
6. Буряк П.Ю. Гуманістична сутність економічної освіти в умовах формування в Україні ринкових відносин // Гуманітарний вісник. – Львів: ЛДФЕІ, 2002. – С.5-10.

Буряк П.Ю. Теоретико-методологічні основи інтеграційних процесів у сфері підприємництва. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.06.01 – Економіка, організація і управління підприємствами / Інститут регіональних досліджень НАН України. – Львів, 2003.

Дисертація присвячена обґрунтуванню державної політики інтеграції України у світовий економічний простір та її реалізації на основі здійснення інтеграційних процесів у сфері підприємництва. У роботі уточнено і доповнено понятійний апарат щодо визначення сутності інтеграційних процесів, принципів функціонування інтегрованих підприємницьких структур (ІПС), та управління ними. Представлено нову класифікацію видів інтегрованих підприємницьких структур, результати їх порівняльного аналізу, основи організаційного проектування та методику оцінки доцільності створення ІПС. Основну увагу приділено розробці фінансово-кредитних механізмів створення ІПС на основі раціоналізації грошових потоків, а також методичним засадам оцінки економічної ефективності функціонування інтегрованих підприємницьких структур на базі критеріального підходу. Підкреслено необхідність трансформації регуляторної функції держави в управлінні ІПС з домінуючим використанням важелів правового і економічного характеру та зменшенням дії важелів адміністративного впливу (окрім антимонопольного контролю). Запропоновано перехід на партнерські взаємовідносини держави та великих бізнесових структур в

їх прагненні забезпечити входження на паритетних засадах у світовий економічний простір в результаті підвищення ефективності господарювання всередині країни.

Ключові слова: підприємництво, світова економічна інтеграція, інтеграційні процеси в підприємстві, інтегровані підприємницькі структури (ІПС), інтегровані корпоративні структури (ІКС), фінансово-кредитні механізми, антимонопольний контроль.

Буряк П.Ю. Теоретико-методологические основы интеграционных процессов в сфере предпринимательства. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.06.01 – Экономика, организация и управление предприятиями/ Институт региональных исследований НАН Украины. – Львов, 2003.

Диссертация посвящена обоснованию государственной политики интеграции Украины в мировое экономическое пространство и ее реализации на основе интеграционных процессов в сфере предпринимательства. В диссертации исследуются теоретические и методологические аспекты создания в Украине интегрированных предпринимательских структур (ИПС), оценивается их потенциал и реальное влияние на повышение эффективности национальной экономики в условиях мировой экономической глобализации. В работе уточнен и дополнен понятийный аппарат определения сущности интеграционных процессов, принципов функционирования ИПС и управления ними. Представлены классификация видов интегрированных предпринимательских структур в зависимости от уровня интегрированности их производственно-хозяйственных и управленческих функций, территориальных и отраслевых особенностей их деятельности, а также результаты их сравнительного анализа, основы организационного проектирования и методика оценки целесообразности создания ИПС.

На основе определенных в работе критериев целесообразности создания интегрированных предпринимательских структур представлена усовершенствованная технология построения финансово-кредитных механизмов, предложены: методы определения рациональных денежных потоков и механизмы управления ними; формы обеспечения финансовой самодостаточности интегрированных предпринимательских структур и их структурных подразделений. Разработаны новые финансово-кредитные механизмы создания ИПС: затратно-распределительный, кредитно-организационный и налогосберегающий.

Рассматривается комплексный подход к определению финансовой стойкости и платежеспособности ИПС с учетом изменений, которые могут быть привнесены процессами и условиями интеграции. Предлагается также проведение санации и реструктуризации задолженности тех предприятий – потенциальных участников интеграции, которые характеризуются неудовлетворительным финансовым состоянием.

Подчеркивается необходимость трансформации регуляторной функции государства в управлении ИПС с преобладающим использованием рычагов правового и экономического характера и снижением силы рычагов административного воздействия (за исключением антимонопольного контроля). Интегрированные структуры рассматриваются в качестве агентов государства в деле обеспечения стабильности экономического роста и конкурентоспособности украинской экономики в мировом масштабе. Предложен переход к партнерским взаимоотношениям государства с крупными бизнес-структурами в их совместном желании обеспечить повышение эффективности хозяйствования внутри страны и, как результат, получить возможность вхождения в мировое экономическое пространство на взаимовыгодных условиях.

Ключевые слова: предпринимательство, мировая экономическая интеграция, интеграционные процессы в предпринимательстве, интегрированные предпринимательские структуры (ИПС), интегрированные корпоративные структуры (ИКС), финансово-кредитные механизмы, антимонопольный контроль.

Buriak P.Y. Theoretic-methodological basis of integration processes in the sphere of entrepreneurship. – Manuscript.

The dissertation for obtaining scientific degree of Doctor of Economic Sciences in specialty 08.06.01 – Economy, organization and management of enterprises/ The Institute of Regional Research of Ukraine of National Academy of Sciences. – Lviv, 2003.

The dissertation is dedicated to substantiating the state policy of Ukraine's integration into the world economy and its realization on the basis of implementing integration processes in the sphere of entrepreneurship. A more precise definition is given to conception apparatus as to the definition of the essence of integration processes, the principles of the functioning of integrated entrepreneurship structures (IES) and the management of them. Specified classification of various forms of integrated entrepreneurship structures, the results of their comparative analyses, the bases of organizational planning on the basis of cluster models and the evaluation methods of the expediency of creating integration entrepreneurship structures are presented. Great attention is given to elaborating finance-credit mechanisms of creating IES on the basis of money flow rationalization, as well as the methods of evaluating economic effectiveness of IES on the basis of criteria approach. The necessity of transformation state regulatory functions in the management of IES with dominating usage of the levers of legal and economic character and the diminishing of the action of administrative influence levers (except antimonopolistic control), the transition to partnership interrelations of the state and the large business structures in their striving to provide the entry to world economy on an equal footing as a result of rising the effectiveness of management inside the country are underlined.

Key words: entrepreneurship, world economic integration, integrated processes in entrepreneurship, integrated entrepreneurship structures (IES), integrated corporative structures (ICS), finance-credit mechanisms, antimonopolistic control.